

Sest sina saad Kristuse
tunnistajaks kõigile
inimestele selles,
mida sa oled näinud ja
kuulnud.

Ap. 22,15

ISSN 1736- 3284

METROPOOLIA

Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku häälekandja

Me tunnistame armu,
kuulutame halastust, ei
varja heategusid.

Suurest veepühitsuspalvest

Nr 33 Veebruar 2007

President Toomas Hendrik Ilves külastas EAÕK Kirikukeskust. (loe lk 4)

Foto: Margus Lepvalts

*Mõtle, Issand, meie riigi presidendi peale, kelle Sa panid juhtima
meie kodumaad; ehi teda tõe ja õigusega, varja teda raskuste
ajal, kinnita ta kätt, tee vägevaks ta valitsus; anna talle sügavat
ja kõikumata rahu; täida ta süda heldusega Sinu koguduste ja
kõige Su rahva vastu, et ka meie rahus elaksime vaikset ja tasast
elu jumalakartuses ja puhtuses.*

Basilius Suure liturgiast

Selles lehes:

✿ *Metropoliit Stefanus*
**vastutustundest Püha Vaimu
andide ees**

loe lk 2

✿ **Inimese „negatiivsest
vabadusest”**
*Prof. Hdr. Arhim.
Grigorios D. Papathomas*

loe lk 2

✿ **Luteri-õigeusu dialoog**
Ülempreester Mattias Palli

loe lk 2

✿ **Välisuudised**
Preester Sakarias Leppik

loe lk 3

✿ **Püha Platoni päev**

loe lk 4

✿ **Metropoliit Stefanuse
külaskäigud Kristuse
sündimise pühal**
Kadri Jäätma

loe lk 4

✿ **Õigeusu kirikutekstiilidest**
Sirje Säär

loe lk 5

✿ **Vestlusi kateheesist**
*Ülempreester Rafael Hinrikus ja
preester Tihhon Tammes*

loe lk 6

✿ **Miks ei käida enam pihil?**

loe lk 10

✿ **Bütsantsi kirikumuusikast**
Metropoliit Stefanus

loe lk 11

✿ **NOORTELEHES**
Õpingutest Kreekas
Tauri Tölpt

loe lk 12

AJAS JA VÄLJASPOOL AEGA

Foto: Gennadi Baranov

A lanud on trioodi liturgiline periood ja ma tahaksin sel puhul meenutada teksti, mida lugesin kunagi ühest noorteajakirjast. Selle sisu tundub mulle väga asjakohane väikeseks vaimulikuks järelemõtlemiseks, enne kui me alustame suurt paastu. Tekst kõlas järgnevalt: „Kaks koolipoissi ootasid oma majas seitsmendal korrusel tund aega lifti ukse ees, kuna mõlemad arvasid, et teine oli lifti nupule juba vajutanud!” Ja sellest järeldus: „Hoolimatu on noorus, kes ei üritagi taibata, miks lift pidevalt nende nina ees üles ja alla sõidab, aga kunagi õigel korrusel ei peatu!”

Selline lugu igapäevaelust ajab ilmselt naerma. Kuid kui see üle kanda ühte teise valdkonda, nimelt meie igatihe siseellu!...

Kui palju võimalusi me laseme käest, kui meil on vaja peatada oma vaimuliku tegelikkuse lift oma olemise

õigel korrusel!

Kui palju võimalusi me laseme käest, kui me hoolimatuses laseme silmist põhilise, milleks on osalemine jumalikus elus vabade ja tahtlike tegudega, mis on ainsad, mis saavad meid Kristuses hoida, kes on see üks, mida inimesel tarvis on!

Kui palju võimalusi me laseme käest, kui me hoolimatuses seame esikohale oma vahetud ainelised huvid, selle asemel et pöörata tähelepanu inimsuse ülimale salasusele, milleks on Jumala sündimine inimesena, sest Kristus sai Inimeseks, et inimene leiaks lõpuks üles oma tõelise palge!

Kui palju võimalusi me laseme käest, kui me hoolimatuses „teeme nagu teised” ning kuulutame, et inimene üksi võib tунnetada kõike inimese kohta! Kuigi muidugi on ta ainuline isik ja muidugi peegeldub tema „südamepeeglis” varjatud Jumal!

Kui palju võimalusi me laseme käest, kui me hoolimatuses pillame end laiali lõppematutesse kohvikuevestlustesse, mis teevad meie Jumalast abstraktse teispoolsuse,

INIMESE LANGEMINE, näide inimese „negatiivsest vabadusest“

Prof. Hdr. Arhim.
Grigorios D. Papatomas

Foto: Indrek Sarapu

Kui me ei tea, milliseks Jumal on meid loonud, ei või me üal teada, mis patt on meiega teinud. (püha Gregorios Siinailt, in P.G. 150, 1253)

Inimesel on juba oma loomuse tõttu üks iseloomulik tunnus: tal on küll teatav soojus, kuid ta ei saa seda lõputult uuendada ning kui ta soojust kaotab, ei saa ta seda ise asendada. Teisisõnu, kui inimene on külma käes, kaotab ta vähehaaval oma soojust, külmub ära ja sureb, kui ei sekku mingi väline tegur. Ehk kui ta saab abi ja taastab oma soojuse tänu mingile **allikale**, tema omast erinevale ja tema suhtes välisele eksistentsile. See võib juhtuda näiteks siis, kui ta astub päikese kätte või tuleb tule äärde. Nende kahe eksistentsi (inimese ja tule) vahel on erinevus: üks loomu poolest **omab** soojust (s.o **loodu**), samas kui teine **on** soojus ise (s.o **mitteloodu**).

Oletagem niisiis, et toas on soojusallikas (näiteks kamin), mis töötab lakkamatult. Mingis toa punktis ukse lähedal on mees ja

naine. Kuigi nad pole veel tule lähedal, tunnevad nad juba tema soojuse mõju; see tähendab, et nad on juba vahekorras koldega, nad saavad osa tema energiast ning osalevad niimoodi ehk on osaduses sellega, mis koldel loomuldasa olemas on (lõpmatu soojus) ja mida neil endil ei ole. Kuid siin kerkib üles inimese vaba tahte küsimus. Inimesel on võimalus kõnealusele vahekorrale öelda vabalt „jah“ või „ei“, nõustuda sellega või see katkestada. Sõltub seega täielikult temast endast, kas ta läheneb tulele või eemaldub sellest.

Kui meie kaks tegelast, mees ja naine, keelduvad vahekorrast soojusallikaga (arvates näiteks, et nende soojus pole kuidagi ohustatud või sellepärast, et nad meelega ei taha omada seda, mis koldel on), siis nad eemalduvad sellest, teevad toa ukse lahti ja lähevad välja. Kuid väljas pörkuvad nad tegelikkusele, milleks on kolde **puudumine**. On külm. Meie tegelased jäävad esimest korda haigeks; nende organism muutub, käib alla. Ja kui nad sünnitavad lapsi, siis nad teevad seda seal väljas ning annavad lastele edasi selle, mis neil on: haigusest muudetud geneetilise päranduse. Nii et väljaspool tuba valitseva olemisviisiga ei kaasne ainult võõrandumine ja lagunemine (φθορα), vaid ka absurd ja ebaõiglus.

Kui nüüd panna tule asemele Jumal, toa asemele paradiis, haiguse asemele lagunemine ja surm, siis illustreerib meie näide rahuldaval moel (arvestades kõigi puudustega, mis on paratamatult igas näites), kuidas Õigeusu Kirik käsitleb **olukorda enne pattulangemist, pärispattu, pattulangemist ennast ning inimese olukorda pärast langust**. Eelneva näite põhjal saame niisiis

samas kui me teame kindlasti, et Tema ainsana on ajaloo, evolutsiooni, inimese arengu ning looduse pideva uuenemise Isand!

Vastutustundetu noorus, hüüdis valjuhäälselt tolle artikli autor...

Jah, tõepoolest! Kuidas on lood meie vastutustundega Püha Vaimu andide kandjatena, kui me ei õpi uuesti pöörduma, pöörduma **teise tegelikkusse**, mis tuleb ülevalt ja saab meile seesmiselt omaseks?

+ STEFANUS
Tallinna ja kogu Eesti metropoliit

Trioodi liturgiline periood katab suurt paastu, see hõlmab kümnet ülestõusmispuhadele eelnevat nädalat ja lõpeb vaikselt laupäeval. Seda liturgilist perioodi nimetatakse **trioodiks**, kuna hommikuteenistuse kaanonid sisaldavad ainult kolme laulu ehk oodi (*tri ódoi*) tavapärase üheksa asemel. Need laulud on kokku kogutud liturgilisse raamatusse, mis samuti kannab nimetust „Paastutriood”. Käesoleval aastal algas triood 28. jaanuaril tõlneri ja variseri pühapäevaga (Lk 18, 10–14).

kindlaks teha järgmised põhilised teljed:

- Inimese elu toas pole ainult eksistents, vaid kooseksistents, **osadus** tulekoldega, ja osaduse kaudu saab nende eksistents seega **erinevaks**.
- Inimene läks soojust toast välja sellepärast, et ta ise otsustas katkestada oma vahekorra koldega, mitte sellepärast, et kolle oleks ta välja ajanud.
- Külm ja haigus on selle teo ja valiku loomulikud tagajärjed, mitte koldepoolne karistus või nuhtlus.
- Lapsed pärivad oma vanemate languse, kuid mitte nende süü.
- Kogu see küsimus puudutab inimese **eksistentsi** ennast, mitte lihtsalt tema käitumist või mõnd üksikut tegu.

Võib hõlpsasti märgata, et eelnev näide toob õigeusu patristika vaatevinklist välja mõned pattulangemiseloo parameetrid, millele veel hiljaegugi on antud tõlgendusi, mis on õigeusu vaimsusele võõrad, ent on sellegipoolest teoloogilises mõttes toimnud õigeusu maailma viimaseid põlvkondi. Sellistes tõlgendustes esitati Jumalat range kohtunikuna, kes valvab eeskätt selle järele, et peetaks kinni kõikidest tema seadustest; neis käsitleti inimese languse tagajärgi Jumala kättemaksu ja karistusena; neis arvati, et Aadama järglased pärivad tema süü ning et ainuüksi sel põhjusel saavad ka nemad ärateenitud karistuse. Kuid Jumal pole selline kohtunik ja pattulangemine pole temapoolne karistus...

Prantsuse keelest tõlkinud Margus Ott

Välisuudised

KOHTUMINE LUTERLASTEGA BRATISLAVAS

Ülempreester Mattias Palli

2.–9. XI 2006 toimus Slovakkia pealinnas Bratislavas rahvusvahelise luteri-õigeusu dialoogi komisjoni 13. kohtumine. Kohtumist võõrustas Slovakkia luterlik kirik, maa suurim vähemuskirik (u 7% peamiselt katoliiklikust rahvastikust; õigeusklikke – peamiselt ruteene – on maal u 1%). Seekordseks arutlusteemaks oli armulaud, täpsemalt „Kiriku salasus: Püha euharistia ja kiriku elu”. Kohtumisest võtsid osa Luterliku maailmaliidu esindajad (eri evangeeliumi-luteriusu kirikutest üle maailma, sh Saksamaalt, Soomest, Norrast ja USA-st) ning eri õigeusu kirikute esindajad, kellest võiks eraldi mainida Sasima metropoliiti Gennadiust Oikumeenilisest patriarhaadist, Keenia piiskoppi Makariust Aleksandria patriarhaadist, ülempreester

Viorel Ionitat Rumeenia kirikust, ülempreester Rauno Pietarist Soome kirikust ja palju teisi.

Lisaks tööle oli ka muid ettevõtmisi. Laupäeva, 4. novembri õhtul tähistas komisjon koos külalistega (kelle seas olid kohalikud katoliku ja luteri piiskopid ning Tšehhi ja Slovakkia õigeusu metropoliit Kristofer) Bratislava Komensky-nimelise ülikooli evangeelse usuteaduse osakonna ruumides 25 aasta möödumist luteri-õigeusu dialoogi algusest. Pühapäeval oldi ingliskeelsel luterlikul jumalateenistusel Bratislava Väikeses kirikus ning õhtupoolikul külastati Cerveny Kameni (Punase Kivi) lossi. Teisipäeval toimus liturgia Bratislava õigeusu kirikus, kus sai kuulda omapäraseid kohalikke lauluviise. Kuna ühisavaldust koostav toimkond tegi väiksemas ringis oma tööd ja selleks kulus omajagu aega, jäi enamusel osavõtjatest aega tutvuda kauni vanalinaga. Püha Martinuse katedraalis oli võimalus kummardada 7. sajandil elanud Aleksandria patriarhi püha Johannes Armulise säilmeid. Kohtumise jooksul oli mitmeid pidulikke söömaeagu, kus joodi rohkelt veini ja slivovitši – kohalikku ploominapsi.

Järgnevalt toome peamised punktid, mida arutati ning ühised ja erinevad arusaamad, mida kohtumisel leiti olevat:

1. Nii luterlased kui ka õigeusulised tunnistavad, et euharistia on ohver, mille toob Kristus, mitte preester; see on toodud üks kord ja alaliseks, ent ta elatakse uuesti läbi igal pühal liturgial. Euharistia on ka tänu- ja kiituseohver. Luterlased on üldiselt vältinud kõnelemast selles seoses ohvrast, kuid seda eeskätt ettevaatusest keskaegse katoliikliku arusaama suhtes ohvrast kui „teenest”, mida selle toomine osavõtjatele annab.

2. Mõlemad usuvad, et euharistias saame osaduse Kristuse ja Tema ihu liikmetega, ent kuidas see toimub, jääb saladuseks.

3. Mõlemad usuvad, et euharistiat võivad teenida ainult õigesti ametisse seatud vaimulikud. Vaimulikuamet on aga omaette teema ja jääb tulevaste kohtumiste kavasse. Armulaua vastuvõtmiseks peab iga usklik end vääriliselt ette valmistama – ehkki ettevalmistamise viis on kummaski kirikus erinev.

4. Issanda sõnu: „See on Minu ihu... see on Minu veri” võtavad mõlemad kirikud otseses tähenduses. Mõlemad usuvad, et leib ja vein muutuvad armulaua-jumalateenistusel Kristuse ihuks ja vereks, ent kuidas see toimub, jääb sügavaks saladuseks. Edasises aga arusaamad lahknevad: luteri pärimus kõneleb, et Kristuse ihu ja veri on leiva ja veini „sees, all ja juures”, õigeusu pärimus kõneleb muutumisest; armulaua aineid ei vaadelda enam nende loomulike omaduste, vaid Kristuse jumalikustunud inimloomuse seisukohalt. Ehkki silm näeb leiba ja veini ning keel tunneb nende maitset, võtame osa Kristuse ihust ja verest, mitte lihtsalt ei söö leiba ega joo veini. Ent mis muutub ja kuidas, jääb saladuseks, ning mõlemad pooled ei ühti skolastilise transsubstantsiatsiooni (ümberolustamise) õpetusega, mis on olnud küll viimastel aastasadel ka õigeusu teoloogias mõnevõrra levinud.

5. Mõlemad tunnistavad, et pühas liturgias on kohal kogu Jumala armumajapidamine (oikonomia), Kristuse lunastustöö. Andide muutumine toimub Püha Vaimu väel.

6. Mõlemad usuvad, et pühad annid on mõeldud usklikele osavõtmiseks. Õigeusulised suhtuvad suure aukartusega ka vähimasse Issanda ihu ja vere osakesse, millest ka suur ettevaatus nende käsitlemisel. Leiva ja veini muutumist peetakse igaveseks ja seetõttu hoitakse neid alal haigete ja ennepühitsetud andide liturgial osalejate jaoks. Luterlased on tavaliselt suhtunud kahtlusega andide kasutamisse muul eesmärgil kui armulaua vastuvõtmine; see on jällegi tingitud vastuseisust katoliku praktikale kummardada hostiat (pühitsetud leiba) erilistel teenistustel ja ristikäikudel. Samas tunneb ka luteriusu kirik eelnevalt pühitsetud armulaua viimist haigetele. Luterlased tõdesid, et teenistusest järele jäänud andide käsitlemisel on vaja suuremat hoolikust.

7. Mõlemad usuvad, et euharistias on kohal nii minevik (Kristuse ristiohver ja ülestõusmine) kui ka tulevik (Tema teine tulemine). Armulaua salasuses tunneme ette tulevast lunastust ja saame osa Jumala Talle taevasest pulmapeost. Taevariik saab tõeks juba praegu, sest võttes vastu Kristuse ihu ja verd, kogevad usklikud püsivat osadust ülestõusnud ja taevasse läinud Issandaga.

8. Kuna euharistia toob Kristuse Kuningriigi siia maailma, tähendab ta päästvat õnnistust kõigile inimestele, kogu loodule. Armulauas ohverdame Jumalale loodud maailmast pärit annid, saame need tagasi Kristuse ihu ja verena, ning võtame neist üheskoos osa. Selline ühtsusekogemus ei saa jääda ainult kirikuseinte vahele, seetõttu tuleneb euharistiast nii ligimese teenimine isiklikul ja ühiskondlikul tasandil kui ka loodushoid.

Järgmisel dialoogikomisjoni kokkusaamisel otsustati kõnelda preestriametist.

Nagu eeltoodust näha, on palju ühiseid arusaamu, ent paljus olakse ka eri meelt. Samas on taolised kokkusaamised iseenesest sammuks kirikute lähenemisel ning aitavad välja selgitada, mis tegelikult on ühist ja mis on erinevat. Huvitaval kombel toimusid tulisemad arutelud tihti peale just õigeusu teoloogide vahel – märk sellest, et meie kirikus pole kõik küsimused peale kesksete usutõdede täpselt määratletud, vaid rohkem on ruumi aukartlikul salasusetundmisel.

OIKUMEENILINE PATRIARH BARTHOLOMEOS I TEGI VISIIDI EUROOPA NÕUKOGUSSE

Preester Sakarias Leppik

STRASBOURG, ENPA – Tema Pühadus Oikumeeniline patriarh Bartholomeos I tegi jaanuari lõpus visiidi Euroopa Nõukogusse, esinedes Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee istungil kõnega usunditevaheliste konfliktide lahendamise dialoogi vajadusest.

Patriarh kutsus oma kõnes üles lahendama religioonide- ja kultuuridevahelisi konflikte. Ta märkis, et konfliktide lahendamine on vajalik eeskätt sellistel aegadel, mil oleme silmitsi üle kogu planeedi laiuvate sõjarinnetega.

Bartholomeos I sõnul on Oikumeeniline patriarhaat püsivas dialoogis islamimaailmaga. „Usunditevahelise kahekõne vajadus ja võimalus on saanud inimkonna varanduseks,” ütles patriarh, tõrjudes samas mõnede tulevikuanalüütikute prognoose religioonide veriseist lõpplahinguist ning usklike inimeste väljasuremisest.

Patriarhi tervitas Euroopa Nõukogu president René van der Linden ning visiidi käigus kohtus patriarh veel Euroopa Komisjoni inimõigustevaliniku Thomas Hammarbergi, Türgi suursaadikuga Euroopa Nõukogu juures ning Türgi parlamendi delegatsiooni juhiga Euroopa Nõukogu juures.

29. jaanuaril siirdus Tema Pühadus Londonisse ja kohtus õigeusu-anglikaani dialoogiprotsessi käigus Canterbury peapiiskopi, Tema Ekstsellents Rowan Williamsiga. Patriarh teenis Londonis ka patriarhliku liturgia kolme ülemkarjase (Basilius Suure, Nüssa Gregoriuse ja Johannes Kuldsuu) mälestuspäeval Suurbritannia ja Tüatiira metropoolia õigeusklikele.

Londonist jätkas Bartholomeos I visiiti Pariisi, esinedes Prantsusmaa presidendi Jaques Chiraci organiseeritud keskkonnakolokviumil Palais de l'Élysee's. Enne naasmist Konstantinoopolisse võttis patriarh osa ka Genfis asuva Chambesy Panortodoksse Keskuse 25. aastapäeva pidustustest.

SÜÜRIA PRESIDENT AL-ASSAD KÜLASTAS JÕULUDE AJAL PATRIARH IGNATIOST

DAMASKUS, 25. detsember 2006, Antiookia patriarhaadi uudised – Süüria president Bashar Al-Assad külastas Damaskuse vanalinnas möödunud jõulude ajal Tema Õndsust Antiookia ja kogu Idamaa patriarhi Ignatios IV.

Presidendi võtsid Kreeka patriarhaadis vastu patriarh Ignatios, Süüria monofüsiitliku kiriku patriarh Zakka I Iwas, Süüria islamiminister Ziad al-Din al-Ayyobi ning Süüria peamufti Ahmad Hassoun.

Patriarh Ignatios ütles oma tervituses, et presidendi külaskäik

Bartholomeos I ja René van der Linden

Foto: © Euroopa Nõukogu

näitab presidentuuri mitte valitseva, vaid isaliku presidentuurina. Ta märkis jõulude tähtsust kui sündmust kogu maailmale, eeskätt aga Süüriale religioonide ristumiskohana.

Süüria peamufti, šeik Hassoun nimetas, et Süüria jääb jätkuvalt sõbraliku ja targa riigi näiteks, kus alati hinnatakse kristliku vaimlikkonna ning kirikute rolli usuliste pühapaikade hoidjatena.

President Al-Assad tervitas kõiki kohalolnuid jõulude puhul, öeldes: „Arabism ei ole rass, vaid tugev seotus kristluse, islami ning judaismi ja kõikide regioonis esindatud usunditega.” Ta lisas, et nii kristlus kui ka islam alustasid laienemist Süüriast.

President Al-Assad kutsus üles ka ekstremismi müüre purustama ning maailma ekstremismi ja fanatismi eest kaitsma.

PATRIARH TEOFILOS III PÜHITSES JORDANI JÕE VETT

JERUSALEMM, 19. jaanuar, RNN – Jeruusalemma patriarh Teofilos III toimetab traditsiooniliselt suure veepühitsuse Jordani jõel paljude usklike osalusel ning kõneles kohaloluile julgusest praeguses ajahetkes.

Patriarh oli silmnähtavalt rõõmus suure arvu osalejate üle ning talitas suure veepühitsuse koos kõigi vastavate kommetega, kus usklikud hüppasid jõevoogudesse, toomaks vetest välja sinna heidetud risti ning vabastades sümbolina valge tuvi.

Suurest veepühitsemisest Jordanil võtsid osa sajad usklikud Kreekast, Moldovast ja Venemaalt. Osales ka palestiinlasi, kes said selleks Iisraeli võimudelt loa.

Osalejad pidid aga silmitsi seisma viimaste aastate pikkadest kuivaperioodidest tekkinud Jordani madalaima veeseisuga ning patriarh avaldas kahetsust jõevee reostuse märgatava kasvu pärast.

GRUUSIA PATRIARHAAT SAI OMA TELEJAAMA EVRIKA

THBILISI, 23. jaanuar, Caucaz – Gruusia Õigeusu Kiriku patriarhaat sai oma telejaama Evrika pärast seda, kui Tema Õndsus patriarh Ilia II sõlmis vastavasisulise lepingu endise sideministri ja telejaama nõukogu esimehe Fridon Inijaga jaama üleandmiseks patriarhaadile.

Patriarh Ilia sõnul on telejaamal patriarhaadi jaoks suur tähendus ja märkimisväärne osa kiriku tegevuses rahvuslike, moraalsete ja hariduslike eesmärkide täitmisel. Ta lisas, et telejaama saated hakkavad olema apoliitilised ning keskenduma vaimulikele ja rahvuslikele väärtustele.

Telejaam Evrika asutati 1998. aastal ja tuntuks on see võitnud eelkõige ülipopulaarse vestlussaatega Amnatebi, mida toodab produktsioonistuudio Maestro. Telejaama omandamisega tugevdas Gruusia Õigeusu Kirik tegevust meedias, kus Gruusia Kirikul on ka raadiojaam Iveria, lisaks annab patriarhaat välja ajakirja *Sapatriarkos Ucke bani*.

KREEKA PEAPIISKOP CHRISTODOULOS KOHTUS VATIKANIS PAAVST BENEDICTUSEGA

ATEENA, 13. detsember 2006, Ecclesia News – Kreeka Õigeusu Kiriku peapiiskop Christodoulos tegi visiidi Vatikani, kohtudes 14. detsembril paavst Benedictus XVI eesmärgiga hoogustada õigeusu-katoliku dialoogi.

Peapiiskop Christodoulose sõnul suundus ta Rooma selleks, et jätkata dialoogi, mis aitab „murda jää” õigeusu ja katoliku kirikute vahel.

Christodoulos märkis, et ta teeb visiidi ajal, mil tuleb kaitsta rahu kogu maailmas inimeste eest, keda teame religioossete fanaatikutena.

Kreeka Kiriku ülemkarjane andis visiidi ajal paavstile üle ka kaks lüli ahelast, millega hoiti vanglas kinni apostel Paulust.

ÕIGEUSU KIRIKU JA EUROOPA RAHVAPARTEI KOHTUMINE

Ülempreester Mattias Palli

9.–10. IX 2006 toimus Bratislavas, Slovakkias, õigeusu kiriku ning europarlamenti saadikuterühma Euroopa Rahvapartei (kristlikud demokraadid) ja Euroopa Demokraadid kümnes dialoog. Kokkukutsujateks oli Oikumeeniline Patriarhaat, keda esindas Prantsusmaa metropoliit Emmanuel (Euroopa Liidu juures asuva Õigeusu Kiriku büroo juhataja) ning eelnimetatud saadikuterühm eesotsas esimehe, professor Hans-Gert Poettin-geriga. Kohale oli tulnud rohkelt osavõtjaid nii poliitikute kui ka kirikutegelaste seast, viimaste hulgas oli ka mitmete maade katoliku kirikute esindajad. Seekordne kohtumine keskendus peamiselt Balkanimaade küsimustele. Mitmetes sõnavõttudes tõdeti, et eelmise aastakümne alguse konfliktidest hakatakse üle saama nii riikide- ja rahvustevahelistes suhetes kui ka rahvustesisest. Kirikutel ja teistel usuühendustel leiti selles protsessis olevat

äärmiselt oluline roll, kuna Balkani rahvuslus ja sealsed vastuolud on selgelt usulise värvinguga. Nii poliitikut kui ka kirikujuhid on hakanud euroopalikele väärtustele vastandumise asemel valima pigem dialoogi ja koostöö teed, erinevalt eelmisel aastakümnel osaliselt valitsenud marurahvusluslikele ja populistlikele meeleoludele. Peale külaliste Balkanimaadelt võtsid sõna ka Gruusia õigeusu kiriku ning Valgevene Rahvarinde esindajad. Lõpp-avalduses käsitleti peale Balkani teemade ka õigeusu vähemuse olukorda Türgis, kusjuures nõuti Halki teoloogiaakadeemia taastamist ning kristlaste varade tagastamist mõnedes piirkondades.

ANGLIKAANI-ÕIGEUSU RAHVUSVAHELINE DIALOOG

Ülempreester Mattias Palli

30.–31. jaanuarini toimus Inglismaal Londonis anglikaani-õigeusu rahvusvahelise dialoogi kolmanda järgu pidulik lõpetamine, millel võeti kokku kaheksateistkümnelt aastalt jooksul tehtud töö ja esitati lõppraportid oikumeenilisele patriarhile Bartholomeosele ning Canterbury pea-

piiskopile Rowan Williamsile. Kohtumised toimusid Lambethi palees anglikaani kiriku esikarjase residentsis. Arutatud teemade üldine pealkiri oli „Kolmainu Jumala Kirik“. Tähtsamad alateemad olid: Kristus, Vaim ja Kirik; Kristus, inimloomus ja Kirik; piiskopiamet ja esikarjaseamet; naised ja mehed kirikuametis; eksiõpetused ja kirikulõhed ning osadusse vastuvõtmine. Paljudes küsimustes leiti mõlema pärimuse kirikutes ühtset, kuigi jäi ka eriarvamusi, eriti naiste preestriks pühitsemise osas, mida anglikaani kirikud on teatavasti viimastel aegadel tegema hakanud. Arutelu selle järgu läbisaamine ei tähenda aga kogu dialoogi lõppemist, nagu ka patriarh oma kõnedes toonitas. Vahetuvad ainult dialoogikomisjoni kaasesimehed, kelleks õigeusu poole pealt oli seni Pergamoni metropoliit Johannes (Ziziulas) ja kelleks järgmises voorus on Dioklea piiskop Kallistos (Ware). 30. jaanuari õhtul toimus Westminsteri katedraalis pidulik õhtuteenistus (*evensong*), mille lõpul patriarh ja peapiiskop suitsutasid ja austasid üheskoos Inglismaa kaitsja, kuningliku pühaku Edwardi säilmeid. Meenutagem, et püha piiskop Platon võttis omal ajal osa Vene Õigeusu kiriku ja anglikaani kiriku dialoogist; nõnda võib tõdeda, et meiegi inimesed on olnud selle protsessi eelsoojuures.

MÄRTERPIISKOP PÜHA PLATONI PÄEV

15. jaanuaril tähistati Tallinna Issanda Muutmise kirikus Püha Platoni päeva. Sel puhul toimunud piiskoplikul liturgial pühitses metropoliit Stefanus preestriks diakon Enos Heinsoo ning diakoniks alamdiakon Toivo Treima. Enos Heinsoo on nüüdsest preester Sindi Jumalailmumise koguduses, Toivo Treima on Tallinna piiskopkonna diakon. Hetkel töötab kolonelleitnant Treima Balti Kaitsekolledžis õppejõuna.

Fotod: Gennadi Baranov

Traditsiooniliselt tunnustas metropoliit Stefanus teenekaid Kiriku liikmeid ka Piiskop Platoni ordeniga. Sel aastal pälvisid III järgu ordeni Olga Vaga (pildil) Muhu-Rinsi Neitsi Maria Kaasani pühakuju kogudusest, Selma Pahapill Piila Peaingel Miikaeli kogudusest, Malle Rajapu Tallinna Issanda Muutmise kogudusest ning Epp Haabsaar Angerja Issanda Taevaminemise kogudusest.

Foto: Margus Lepvalts

PRESIDENDID EAÕK KIRIKUKESKUSES

10. jaanuaril tegi Eesti Vabariigi president Toomas Hendrik Ilves EAÕK Kirikukeskuses eraviisilise külaskäigu. Visiidi vältel tutvus president Kirikukeskuse tegevusega ja külastas selle kabelit ning tööruume. Pärast eravestlust metropoliit Stefanusega istus president Ilves koos Kirikukeskuse rahvaga teelauda, saades osa Vassili koogist ja Vassilopita traditsioonist.

Foto: Madis Kolk

17. jaanuaril külastasid EAÕK Kirikukeskust Arnold ja Ingrid Rüütel. Kui ringkäigul mööda maja kõneldi põgusalt Eesti Õigeusu Kiriku ajaloost ning ikoonidel kujutatud pühakutest, siis sellele järgnenud ühisel lõunasöögil vesteldi EAÕK lähiminevikust ning tänasest tööst. Lisaks Õigeusu Kiriku üldisele olukorrale puudutati jutuajamises põhjalikumalt kirikuelu Arnold Rüütli kodumaakonnas Saaremaal.

METROPOLIIT STEFANUS VIIS LASTELE PÜHADERÕÖMU

Kadri Jäätma

Metropoliit Stefanus külastas Kristuse sündimise pühade ajal kahtteist kogudust, kohtus lastega ja jagas neile kingipakke. Lastega kohtumise traditsioon algas kolm aastat tagasi. Rõõmuga võib näha, et igal järgneval aastal on kokkutulnud laste arv kasvanud.

Metropoliit on alati soovinud, et kingitus ei koosneks ainult maiustustest, vaid et sellel oleks ka hariv osa. Sel aastal oli kingipaki sees *puzzle* Kristuse ristimise ikooni ja väikese raamatuga. Kokku jagati kuni neljateistaastastele lastele 685 kingipakki.

Eelmise aasta lõpul, uue kalendri pühade ajal kohtuti lastega Kuressaares, Muhus, Kihnus, Tallinnas, Pärnus ja Haapsalus. Kuressaares oli see esimene kokkusaamine, kohal oli 30 last. Muhu lapsed olid juba ka eelnevatel aastatel jõulude ajal metropoliidiga kohtunud, sel aastal oli neid aga rohkem – 20. Kihnus oli kohal suurem osa saare rahvast. Lapsi oli kokku 90. Reisil saartele saatsid metropoliiti kaks külalist Prantsusmaalt. Neile avaldas nähtu sügavat muljet – tänapäeval ei ole enam piiskoppe, kes oleksid nii lähedal oma rahvale.

Metropoliiti rõõmustas see, et kogudustesse on juurde tulnud palju noori. Haapsalus oli koos 20 last ja Tallinnas 40 väikest last. Pärnus said metropoliidilt kingituse rekordarv lapsi – 125.

Minul oli õnn osaleda Lõuna-Eesti kohtumistel uue aasta alguses. Metropoliit külastas Värskas, Valga, Obinitsa, Räpina ja Tartu kahte kogudust. Esimene pidu oli 4. jaanuaril Värskas. Kohal oli 70 eri vanuses last. Kanadeks, kukeks ja rebaseks kostümeeritud algkoolilapsed mängisid toredat setokeelset näidendit, vanemad lapsed esitasid rahvalaule ja -tantsu. Vallavanem tundis heameelt selle üle, et metropoliidiga olid kohtuma tulnud ka kodused lapsed, kes muidu kusagil ei käi.

Ka Valgas lauldi ja tantsiti. Kingipaki sai 25 last. Võis märgata erinevust vene ja eesti koguduste suhtumises. Vene kogudustes oli metropoliidi külastust palju tõsisemalt võetud. Obinitsas osalesime hommikul jumalateenistusel. Kirik oli rahvast täis. Lastepidu toimus kirikus pärast teenistust. Noored setod esitasid rahvalaule ja kogudus kattis söögilaua. Pärast kingipakkide jagamist jätkus meeleolukas ühispidu võileibade, kohvi ja koogiga. Obinitsa ja Võru lapsed said kokku 50 kingipakki.

Sama päeva õhtul olime Räpinas. Kingipakkide jagamine toimus kirikus pärast õhtuteenistust. Lapsi oli palju nii vene kui eesti peredest, kokku 60. Suuremad lapsed lugesid metropoliidile salmi. Õhkkond oli meeldiv ja südamlilik.

Foto: Kadri Jäätma

PÜHADE ESEMETE KATMINE

SirjeSäär

Meieni on jõudnud kindlad andmed 4.–10. sajandi kommetest kasutada tekstiile ikoonide kaunistamiseks ja katmiseks.

Foto: Gennadi Baranov

Püha eset – Jumala armu vahendajat – ei võinud puutuda palja käega. Sellest kõneleb ka ikoonidel kujutatut: inglite käed on kaetud varrukasuuga, kui nad lähenevad Kristusele; püha Nikolaus hoiab tihti käes pühakirja, mis kaetud räti või omoforiga (piiskopi õlariie); pühad kasupüüdmatud tervendajad Kosmas ja Damianus võtavad taevast vastu ravitsemise anni, varjates käsi rüü hõlma all. Armeenias on säilinud pruuk võtta altari rist kätte vaid kangasse kääritult.

Pühapaikade kaunistamise komme ulatub tagasi kaugele eelkristlikesse aegadesse. Ka antiikajal puudutati pühi esemeid kaetud käega. Nagu paganlikud sakraalesemed, nii annab ka ikoon palvetajale võimaluse kohtuda Jumalaga. Samuti on ikoon paganlikelt pilditelt ja kujudelt üle võtnud tervendamise ja kaitsmise ülesanded. Võib leida palju iidseid kombeid ja arusaamu, mis on kandunud üle kristlikku maailma.

Kangastega kaunistamise komme pärineb nomaadikultuurist. Kirikutekstiilide arengut on kõige enam mõjutanud Vana Testamendi tekstid ning tolleaegsed jumalateenistuse tavad. Altari vahetekk, mis eraldas püha ruumi juba Moosese telgis ja Saalomoni templis, jagas ka kristliku kiriku kaheks – temast sai ajaliku ja ajatu puutepunkt. Hilisemal ajal saab selleks ikonostaas. Orientsaalkirikutes, nagu armeenia, kopti ja assüüria kirikus on säilinud altari vahetekk, mis avatakse vaid jumalateenistuse ajaks. Armeenia kirikus jäetakse paastu ajal vahetekk ette ka liturgia ajaks.

Eesriiete ja katete mõju näeme otseselt Issanda Elavakstegeva Risti, pühakute säilmete ja imettegevate ikoonide „riietamisel” kangaste ja riisadega (osaliselt ikooni varjavate metallist katetega). Ilutekstiilid, kallid riisad ja kiotid ehk ikoonikapid olid mõeldud ka pühade esemete või reliikvia varjamiseks ja kaitseks. Ikooni katvas rätis võis veel näha Kristus-lapse mähkmeid, mis tuletasid meelde tema tõelist inimloomust.

Ilurätid, -linikud, armulauariistade katted ja jumalateenistusrüüded võisid olla ka votiivannetused Jumalale ja kirikule – päästmise ning eestpalvete lootuses.

Kiriku õpetus pühadusest kujunes lõplikult välja 7.–8. sajandil. Selle järgi ühineb pühaduses materiaalne ning vaimne. Pühad märtrid saavutavad pääsemise, elades ihus; jumalik energia täidab nende maised jäänused, säilmete ümber mähitud kangad ja ka märtreid kujutavad pühapildid. Palveränduritele on jagatud mälestuseks ja õnnistuseks riidetükke, millega puudutatud pühi säilmeid. Neid kanti kaelas kokkupandava ikooni sisse peidetuna.

Jumala arm annab imede kaudu tunnistust reliikviate ja ikoonide suurest väärtusest. Selle kinnituseks otsustati 7. üldisel kirikukogul, mis toimus 787. aastal, et ikoone peab austatama võrdselt evangeeliumi, risti ning armulauakarikaga.

Viimaseks jäi kohtumine lastega Tartu Jumalaema Uinumise koguduses, seal oli lapsi poole rohkem kui eelmisel aastal – 50. Tartu Pühade Aleksandrite kogudust külastas metropoliit paar päeva varem, osaledes ka hommikusel liturgial. Kogudustes, kuhu metropoliit ise ei jõudnud, said lapsed pakid kätte preestrite abiga.

Metropoliit tõdes Kirikuvalitsuses kohtumistest kokkuvõtet tehes, et rõõm oli näha, kuidas kõikjal hinnati kõrgelt Kiriku poolset panust. Selline suhtlemine aitab hoida tugevat vaimulikku sidet. Kahjuks ilmnas ringi sõites ka see, et Lõuna-Eesti laste elujärg on palju madalam eakaaslaste omast Põhja-Eestis.

Kogudused ei tohiks kaotada sidet lastega. Järgmisel aastal jätkatakse uute ideedega.

Liturgilised värvid

Jumalateenistustes kasutatakse valdavalt säravaid värve – kuldset, kollast, helesinist, punast, rohelist; küll on aga kirikuaastas ka selliseid aegu, mil rõivastutakse tumedasse – lillasse, tumepunasesse, tumesinisesse ja musta.

Paastuajal kasutatakse tumedaid riideid, kannatusnädalal musti. Suure Laupäeva liturgias vahetatakse must värv valge vastu. Kannatusnädala liturgias ei kanta siiski päris musta, vaid näiteks tumepunast.

Tumedaid rõivaid kasutatakse sageli matusetalitusel, ehkki vana õigeusu kiriku komme näeb ette sel juhul ülestõusmispüha värvi – valget. Paasapühast nelipühini ei kanta matusetalituses musta. Päris ranget korda värvide suhtes siiski ei ole. Vastavalt koguduse võimalustele valitakse teenistusele sobivamat karva rõivad. NELIPÜHI – roheline PÜHA VAIMU PÄEV – roheline SUUR PAAST – argipäevadel must või lilla, pühapäeviti kollane tumedate joontega või roheline KANNATUSNÄDAL – must SUURE NELJAPÄEVA LITURGIA – tumepunane või lilla PALMIPUUDEPÜHA – roheline ISSANDA SUURED PÜHAD – JÕULUD, JORDANIPÜHA, ISSANDA MUUTMINE, TAEVAMINEMINE, NEITSI MAARJA RÕÕMUKUULUTAMINE – valge, kuldne (jõuluõhtu – valge; jõululiturgia – kuldne) RISTI PÜHAD – tumepunane; lilla JUMALASÜNNITAJA PÜHAD – sinine TAVALISED PÜHAPÄEVAD – kollane MUUD PAASTUD JA PAASTUPÄEVAD – lilla KESKMISE SUURUSEGA PÜHAD – värv valitakse vastavalt pühale MÄRTRITE JA APOSTLITE PÄEVAD – punane INGLITE PÄEVAD – valge VAGADE JA PIISKOPPIDE PÄEVAD – roheline RISTIMISTALITUS – valge LAULATUS – valge MATUSETALITUS – valge SURNUTE MÄLESTUS – valge

Stihhaar

Stihhaar on üks vanemaid liturgilisi rõivaesemeid. Ta kujutab endast sirget varrukatega hamelaadset rüüd, mille seljal on risti kujutis. Stihhaar on arenenud rooma sõdurite ja lihttööliste alusrüüna kasutusel olnud pikast tuunikast. Stihhaar kuulub vaimlikkonna kõigi astmete rõivastusse. Diakonil on ta pealisrüüks. Tänapäeval tehakse stihhaar samast kangast kui preestrite liturgilised riided. Piiskopil ja preestril nimetatakse seda alusstihhaariks, kuna ta jääb teiste riiete alla.

Alusstihhaar valmistatakse õhukesest valgest või pealisriietega sama värvi kangast. Stihhaar vastab ladina albale. Algselt õmmeldi stihhaarid valgest linasest riidest. Valge värv kujutab hinge puhtust, mida eeldatakse igalt vaimulikuks pühitsetud inimeselt. Teda võrreldakse ka inglite särava heleda rüüga.

Stihhaar

Valge värv oli roomlastel ja juutidel kasutusel tseremoniaalse piduliku rõivana. Samuti viitab stihhaari ristimisrõivale, mis kujutab pildikult endast Kristuse ülestõusmise auhiilgust, uue elu valgust, mis on vastristitule osaks saanud. „Anna mulle valguse-riie, Sina, kes Sa ennast ehid valgusega kui riidega, oh Armuline Kristus, meie Jumal!” lauldakse ristimistalitusel, kui ristitav on rõivastatud valgesse rüüsse. See on uue elu võrdkuju, mida ristitu on nüüd kutsunud järgima. Ilmutusraamatust loeme: „Kes võidab, seda peab valge riidega chitama, ja mina ei taha tema nime mitte ära kustutada elu raamatust, ja ma tahan tema nime üles tunnistada oma Isa ees ja kõige tema inglite ees.” (Ilm. 3:5)

Diakon ja preester loevad stihhaari rõivastudes järgmise palve: „Mu hing rõõmustab ennast Issandas, sest Ta on mu ehtinud õnnistuseriidega ja mu katnud rõõmukuuega; nagu peigmehe on Ta mu krooniga ehtinud ja nagu pruudi on Ta mu kaunistanud ilusa ehtega.”

Ikoonillinik

Ikoonilinikut kasutatakse sarnaselt pühaserätiga. Kitsast kangaribast valmistatud otsest laienev linik riputatakse kaunistuseks ikooni peale kirikus või kodus. Ikoonilinikute kasutamine oli eriti levinud 19. sajandil. Võrreldes tänapäevaga kasutati endisaegadel kirikutes tekstiile palju rikkalikumalt ning vabamalt.

Ikoonillinik

Ikoonilinikuid, pelenasid ja pühaserätte paigutati kirikus eri pooltel asuvate ikoonide peale, ümber ning alla. Eelkõige kaunistati linikutega imettegevaid ja kirikupühade ikoone. Analoogil paikneva ikooni ümber võib samuti asetada liniku. Paljudes kirikutes võib pühaserätti või linikut näha Kristuse kuju ümber riputatud õlarüüna. Ristikäigul pannakse see vastavalt ikooni kandja õlgadele ning ikooni hoitakse tema peal. Varasemad linikud valmistati ühevärvilisest sametist, kuld- või hõbebrokaadist või ka siid- või puuvillasatäänist. Otsad kaunistati tikandiga, aplikatsioonidega, ka metall- ja pärltikandiga; liniku servades on kasutatud metallnarmaid. Kuna ilusaid metallnarmaid on raske hankida, võib selle vabalt asendada näiteks kitsa metallist niplis- või heegeldatud pitsiga. Ikooniliniku alla õmmeldakse vooder, soovitavalt samavärvilisest kangast.

Hea materjal voodri valikul on puuvillalõuend, kuna see ei libise ning toetab linikut. Ikooniliniku värv järgib võimaluste piires kirikuaasta kõiki liturgilisi värve. Paastuajal oleks soovitav kasutada lillat ning teistel aegadel valget või kollast linikut.

Kasutatud allikad:
Ikoonimaalari, 1/2005
Vladimir Sokratilin, Valamon Kansanopisto
Fotod: Gennadi Baranov

TÄIUSLIKU KATEHHEESIGA ÜHTSE KIRIKUNI

Intervjuu ülempreester Rafael Hinrikusega

Möödunud sügisel määrati Teid vastloodud katehheesigrupi etteotsa. Kui selle ajani oli usuõpetustöö pisut uinavas olekus, kuidas toimus tõuge?

Vajadus katehheesigrupi järele oli juba pikemat aega, nüüd hakkas töö aga metropoliidi õnnistusel ka reaalselt toimuma. Katehheesigrupp sai alguse metropoliidi soovist ja visioonist ning kuna selle koordineerimine tehti mulle ülesandeks, proovin ma hakata jõudumööda sellega tegelema.

Kui lähtuda sõna *katēcheó* tõlkest, hõlmab Õigeusu Kiriku katehees palju enam kui lihtsalt usuõpetust. Selle alla käib tegelikult kõik Kirikut puudutav: Pühakiri, pärimus, isegi teenistus. Kui inimene tuleb Kirikusse, peab ta kätte saama kogu teadmiste essentsi, millest koosneb meie Kirik. Pärast toimub juba avarumine ja süüvimine. Praegu ei ole meil veel teadmiste andmise põhimõtteid paika pandud, isegi kokku kutsutud katehheesigrupp pole veel tööle rakendunud, asi on alles niivõrd noor.

Mis faasis praegu tegevus on?

Kirik on praeguseks jõudnud punkti, kus tuleb hakata väga tõsiselt tööd tegema inimeste õpetamisega, muidugi eri vanuserühmades: väikesed lapsed, noored, täiskasvanud ning üks eraldi grupp peaks olema ka nendele, kes tulevad ristima. Sellistele rühmadele oleks suunatud meie, ma rõhutan, **tulevane** töö, sest praegu käib siiski alles põhimõtete paikapane – loome vundamenti, millelt hakkame üldse arenema. Üks asi on struktuuri kinnitamine, aga minu jaoks on kõige olulisem kinnitada põhimõtted, mille järgi hakkab töö käima. Omaaegses iseseisvas Eesti Apostlik-Õigeusu Kirikus olid need põhimõtted muidugi olemas, aga Moskva patriarhaadipäevil olid pühapäevakoolid sisuliselt kas välja surnud või töötasid teatud inimeste entusiasmist, mis puhul oli õpetajate

koolitusest raske rääkida. Ka praegu ei ole meie Kirikus minu arvates ühtset platvormi, seda nii usuõpetajatel, nendel, kes tulevad ristima kui ka muidugi täiskasvanute õpetuse osas. Nüüd polegi kõige suurem ülesanne mitte ainult kirjanduse tõlkimine, millega saaksid hakkama paljud, vaid see, kuidas panna kokku ühtne õpetamise süsteem lastele, noortele ja täiskasvanutele – et see toimuks ühtselt üle „suure laia Eesti”. Me teame, kui väike on Eesti: paarkümmend preestrit, kirikuliikmeid paarkümmend tuhat, kuid lähtematerjal on ju siiski olemas ning seda tuleb lihtsalt korrastada.

Kui suur on katehheesigrupp?

Grupp ei ole veel ametlikult kinnitatud. On olemas kandidaadid ning praegu peaks seal olema üheksa liiget. Muidugi ei vastuta katehheesigrupp kõige eest ega tee kogu tööd ära, vaid teeb algatuse, millele Kirik saaks kaasa töötada.

Töö katehheesigrupis peab olema laiapinnaline, mina ei taha olla autoritaarne ja loomulikult ei tohiks ka katehheesigrupp panna asju paika ja saata need siis „alla” teistele täitmiseks. Ei. Töötame põhimõtteid välja, siis kutsume kokku kõik, kes vähegi õpetamisega tegelevad või soovivad tulevikus tegelda. Selles mõttes peaks töö toimuma õpetajate tasemel kõige tihedamas partnerluses just Püha Platoni seminariga, samuti õppereiside kaudu Eestis ja ka väljaspool Eestit, et saada kogemusi, teadmisi ja miks mitte ka nippe ja nõkse, kuidas paremini õpetatavani jõuda. Selleks peame omandama ka õpetamise metoodikat, et mitte kuivalt teadmisi edasi anda või koguni mingist raamatust maha lugeda, vaid jõuda tuleb iga hingeliseni. Kui sulanduvad kaks metoodikat – õpetamise metoodika ja see, mida õpetada, siis saame rääkida tulemustest.

Millised on konkreetsed lähemad sammud?

Kõigepealt pean ma ülesanded endale selgeks tegema. Üks asi on õpetada koguduses, kitsamas ringis, kus kõik teavad mind ja mina tean kõiki. Palju raskem on haarata kaasa kogu meie Kirik. See nõuab hoopis teistsugust lähenemist ja loomulikult palju suuremaid teadmisi. Siin ei saa rääkida kuupäevadest ja tähtaegadest, sest reaalselt hakkab katehees tegelema ikkagi tulevikuga. Sel-

lisena, nagu me põhimõtted praegu paika paneme, näeme oma Kirikut näiteks kahekümne aasta pärast. Kes on selle liikmed? Kas nad teavad, mida nad teevad, või on nad seal lihtsalt selleks, et olla? Praegu on väga oluline hetk, et teha endale selgeks, millisena me tahame näha oma Kirikut tulevikus. See ongi praegu kõige tähtsam, mitte ruttu õpetama hakkamine, et lükkame aga asjad käima, kuid mis edasi saab, ei tea keegi.

Kas katehheesigrupi tegevus hakkab puudutama ka kirjastustegevust?

Loomulikult. Katehees ja katehheesigrupp on tihedalt seotud nii seminari, Noorte Liidu kui ka kirjastusega – kõik, mis on Kirikus, on üksteisega seotud ja katehheesigrupp hõlmab kõike.

Praegused olemasolevad materjalid on meil enamasti tõlgitud ja Soomest pärit. Loomulikult on need väga head, aga tervikliku pildi saamiseks peame vaatama kogu maailma Õigeusu Kiriku traditsioone: kuidas õpetatakse, keda õpetatakse ja mida õpetatakse. Me ei saa aluseks võtta ühte suunda või ühte nägemust kateheesist, vaid me peame sellesse suhtuma laiapinnaliselt. Me oleme praegu selles õndsas seisus, et hakkame praktiliselt nullist peale. Palun vabandust nende ees, kes juba õpetavad, kuid selles mõttes nullist, et meil ei ole veel süsteemi. Materjalid on, töö käib, kuid eri kogudustes erineval tasemel, erineva süsteemiga, mis kõik tuleb aga toimima panna ühtlaselt, et me tunneksime end ühe Kirikuna. Kui näiteks Kuressaares läheb laps pühapäevakooli, siis lapsevanem teab, et samamoodi nagu tema last Kuressaares õpetatakse lapsi ka Tartus, Tallinnas ja Pärnus. Et tervikliku õpetuse omandamiseks ei peaks see laps käima nii Kuressaares, Tartus, Tallinnas kui ka Pärnus. Just nimelt sellepärast on ka kateheesigrupi liikmed Eesti eri paikkondadest, et oleksid kaetud kõik praegused lahknevused. Et me suudaksime sulandada süsteemi üheks tugevaks sulamiks, mida saaksime nimetada usuõpetuseks. Selleks peab õpetus igal pool olema täiuslik. Täiuslik on muidugi palju öeldud, kuid ütleme siis täiusliku lähedane, ehk siis maksimaalselt mitmekülgne. See on kõige tähtsam.

Küsinud Madis Kolk

USUÕPETUSLIKKE KÜSIMISI

Foto: Enos Heinsoo

Preester Tihhon Tammes

Käesolevaga alustame rubriiki, milles isa Tihhon esitab ja selgitab mitmeid n-ö korduma kippuvaid küsimusi õigeuskliku igapäevaelus ja palveteel. (Toim)

Kuidas on Meie Isa palves tegelikult öeldud: kas „pühitsetud saagu Sinu nimi” või „pühitsetud olgu Sinu nimi”?

Meie Isa palve on palve, mille õpetas meile hea ja inimesearmastaja Issand Jeesus Kristus ise kui ühe täiusliku palve. Selles palutakse ikka, et meie Jumala ja Eluandja nimi meie sees „pühitsetud saaks”, sest peale Jumal-Inimese Kristuse ei ole kedagi, kelle sees see nimi tõesti ja täielikult pühitsetud on. Isegi mitte pühakute sees, kes küll inimeste poolt vaadatuna on pühastunud ja Jumalaga ühinenud, aga Jumala ja Tema pühaduse suhtes on ikkagi tühised. Kui nüüd Jumala ja Tema pühaduse ning täiuslikkuse suhtes on iga pühadus ja täiuslikkus tühine ja kaduv nõtrus, siis on selge, et ka kõige täiuslikuma inimese puhul on üha suurem täiustumine ja Jumala nime pühitsemine enda sees lõputu. Aga see, mis on inimesele võimatu, on võimalik Loojale. Seepärast palubki iga Jumala-armastaja hing, et Issanda nimi ikka ja jälle meie pattudest rüvetatud südames üha uuesti pühitsetud ja uuendatud saaks.

Kas on õige palvetes öelda: „Kõigepüham Jumalasünnitaja, päästa meid!”? Vahest on õigem öelda „kaitse meid!” või „palu Jumalat meie eest!”, sest Päästja on ju ikkagi Kristus?

See küsimus vaevab tõepoolest paljusid usklikke. See on aga roh-

kem filosoofilis-skolastiline kui usuline lähenemine. Võib arvata, et mitte keegi neist, kes läbi aegade maailma eri paigus meie head Ema ja Jumalasünnitajat sel moel elava usuga palves appi on hüüdnud ja nüüdki hüüavad, ootaksid Temalt seda lunastuslikku päästet, mida üksnes meie Jumal ja Lunastaja Jeesus Kristus anda saab. Jumalasünnitajalt ootab iga püüdlev ja kitsikuses olev hing ikka emalikkust eestkostet ja hädadest, kiusatustest, haigustest ning kõigest muust hinge ja ihu hukutavast vaevast ära päästmist oma emalike palvete ja armuvarju läbi.

Seepärast hüüdku aga iga usklik hing julgusega armulise Ema poole, et Ta meid kõigest kurjast oma palvete läbi ära päästaks, nagu see tavaks on. Kes aga ikka kõhkleb ja kahevahel on, võib oma mõtte rahustamiseks lugeda Mitiliini saare Doroteose, Teodor Singelli ja teiste jutustusi Konstantinoopoli linna piiramisest paganate poolt ja sellest, kuidas Jumalasünnitaja oma rahva, kes Teda appi hüüdis, ikka ära päästis.

Millest tuleb see, et mõningates palvetes nimetatakse Jumalasünnitajat ja ikka-neitsit Mariat kõigepühamaks ja teistes jälle lihtsalt pühaks?

See erinevus on seotud Kiriku pühaderingi loomuliku kujunemise ja muutumisega aegade jooksul. Kristluse esimestel sajanditel ei olnud tavaks pühakute mälestamise päevi jumaliku liturgiaga tähistada ja reeglina ei teenitud liturgiat peale ülestõusmise päevade, laupäeva ja pühapäeva kui üksnes Issanda ja Jumalasünnitaja ning mõne rahva poolt väga armastatud kohaliku pühaku (tavaliselt märtri) pühadel. Neil aegadel nimetati lisaks Jumalale pühaks peamiselt vaid Jumalasünnitajat Mariat, kes seda ka tõesti on. Hiljem, kui märtreid ja teisi pühakuid rohkem sai ja rahvalikust vagadusest tingituna nende mälestuspäevi üha laialdasemalt liturgia teenimisega tähistama hakati (igapäevane liturgia teenimise komme kujunes välja alles VI sajandi paiku), tekkis vajadus eristada Jumalasünnitaja pühasid ülejäänud pühakute omadest ja neid hakati koos Issanda pühadega nimetama „suurteks püha-

deks”. Samamoodi tekkis ka vajadus tõsta Jumalasünnitajat teiste pühaks nimetama hakatud pühakute seast esile, sest Tema pühadus ei ole võrreldav ühegi teise inimese omaga. Nõnda hakati Teda nimetama Kõigepühamaks Jumalasünnitajaks või ka lihtsalt Kõigepühamaks (*Panagia*). Seetõttu nimetataksegi Teda vanemates palvetes lihtsalt pühaks ja uuemates kõigepühamaks.

Foto: Gennadi Baranov

Eestit külastas Kreeka Serrese Bütsantsi koor „Ioasaf Dionysiatis”. 9. veebruaril esines koor Tallinna Niguliste Kirikus XVIII barokkmuusika festivali raames ning 11. veebruari hommikul osaleti Tallinna Püha Siimeoni ja naisprohvet Hanna piiskopliku koguduse liturgial. Koor on tegutsenud kaheksateist aastat ning selle koosseisus on kuni kuuskümmend lauljat. Eestis astus üles kaksteist Serrese Püha Metropoli Bütsantsi muusika kooli lõpetanud kantorit. Koorijuht on Ioannis Papachronis.

Foto: Gennadi Baranov

ВО ВРЕМЕНИ И ВНЕ ВРЕМЕНИ

Начался период богослужения по Триоди*. В преддверии Великого поста мне бы хотелось предложить для небольшого духовного размышления текст, который я когда-то прочитал в одном журнале для юношества. Текст следующий: «Однажды два школьника провели на седьмом этаже дома целый час в ожидании лифта, поскольку оба думали, что кнопку вызова лифта уже нажал другой». Из этого выводится заключение: «Беспечна юность, не утруждающая себя выяснением вопроса, почему лифт так часто проезжает мимо то вверх, то вниз, но никогда не останавливается на нужном этаже!»

Вобыденной жизни подобная история, наверное, может вызвать смех. Но лишь до тех пор, пока мы не перенесем ее в другую сферу, а именно в сферу внутренней жизни каждого.

Сколько возможностей мы упускаем, когда нам необходимо остановить лифт нашей духовной действительности на нужном этаже нашего бытия!

Сколько возможностей мы упускаем, когда мы по своей беспечности не обращаем внимания на главное: только участие в божественной жизни свободными и добровольными делами может удерживать нас во Христе, Единственном, который нам нужен!

Сколько возможностей мы упускаем, когда мы по беспечности ставим на первое место свои непосредственные материальные интересы, вместо того, чтобы обратиться к высшим таинствам человеколюбия, вочеловечивания Бога, потому что Христос стал Человеком, чтобы человек, в конце концов, нашел свой подлинный образ!

Сколько возможностей мы упускаем, когда мы по беспечности «поступаем, как другие» и утверждаем, что человек в одиночку может узнать все о человеке! Хотя, конечно же, человек — уникальная личность и, конечно же, в зеркале его души скрытым образом отражается Бог!

Сколько возможностей мы упускаем, когда мы по беспечности расточаем себя бесконечными разговорами в кафе, в которых Бог представляется как некая абстракция из иного мира, в то время,

мы признаем свою болезнь и смерть. Но только через сознательное вкушение смерти человек может приблизиться к явлению Жизни и во время Пасхи воскреснуть со Христом из мертвых.

Вторая причина, по которой больше не исповедуются, это неправильное понимание Церкви, когда Церкви в отношении человека отводится роль внешней институции, в то время как она по существу своему является формой, в которой отливается наша жизнь для жизни в Господе.

Созданные по образу и подобию Божию, мы являемся личностями только будучи сопричастными другим личностям. Так же и Он, в которого мы верим как в Единого Бога, не один, но в трех лицах. То, что мы созданы по Его образу и подобию, означает, что все происходящее с нами — не только наше личное дело. Мы не можем примириться со Христом вне Его Церкви. Св. апостол Павел говорит нам, что если один член тела Христа болен, то все тело больно. Исповедь устраняет отделенность человека от Бога.

«Яко не имамы дерзновения за премногия грехи наша, Ты Иже от Тебе Рождшагося моли, Богородице Дево: много бо может моление Матернее ко благосердию Владыки: не презри грешных мольбы, Всечистая, яко Милостив есть и спасти Могий, Иже и страдати о нас изволивый».

ДУХОВНОСТЬ: СЯТОЙ ДЯ НАШЕГО ВРЕМЕНИ. СВТ. НЕКТАРИЙ ЭГИНСКИЙ О. Гавриил Анри

Предание и жизнь

Быть православным христианином значит обязательно исповедовать догматы и каноны. И это известный богословский образ бытия и сознания через молитву. Всем известно выражение: «Кто богослов, тот истинно молится, и кто истинно молится, тот богослов». Но это означает, в первую очередь, известный образ жизни. Такой образ жизни, который один духовный отец называет «вариться в церковном супе»; это означает этапы богослужебной жизни и календарный ритм; это означает следование преданию, которому нас научили отцы и матери, которые сделали нас такими, какие мы есть, людьми и христианами.

Жизнь в предании означает то, что ты отливаешься в форме Церкви. И когда ты в ней отливаешься, ты становишься более восприимчивым. Я верю в евангельские истины. Жизнь в предании означает «преклонение главы и выи», как говорится в одной из молитв вечерни. Это означает конец всех горестей, которые могут быть в нашем сердце, в нашем бедном истерзанном сердце; это означает внимать тишине.

как мы знаем точно, что Он — единственный Прародитель истории, эволюции, развития человека и беспрестанного обновления природы!

Безответственна юность! — восклицал автор той Статьи...

И действительно! Что мы, носители Даров Святого Духа, можем сказать о нашем чувстве ответственности, если мы не учимся снова и снова обращаться к **другой действительности**, которая нисходит сверху и пронизывает наше естество?

+ Стефан,
Митрополит Таллинский
и Всея Эстонии

* Период богослужения по **Триоди** включает в себя Великий Пост, охватывая 10 недель, предшествующих Пасхе, и заканчивается Великой Субботой. Этот период называется **триодью**, поскольку каноны на утрени содержат в себе три песни (*tri ōdai*), вместо обычных девяти. Песни эти собраны в богослужебной книге, озаглавленной «Постная Триодь». В этом году период пения Триоди начинается 28 января, с Недели о мытаре и фарисее (Лк. 18, 10–14).

Молитвы святых

Для меня, вышедшего из простого народа, молитвы святых — это важная часть жизни в Предании. Когда я, например, бываю в Греции, захожу в какую-нибудь церковь и вижу икону свт. Нектария Эгинского, я подхожу к ней и говорю с ним, поскольку хотя он и вне этого мира, он все-таки жив! Между молящимся и святым возникает взаимопонимание.

Святой — это духовный отец. Это человек, который с помощью подвижничества и послушания воле Божьей осуществляет в себе волю Божью. Именно поэтому он носил в себе плод во время жизни, и имеет его после смерти. Православные христиане ведут диалог со святыми, у них существует личная связь и особые отношения с каждым святым.

То, что известно о святых людях, то, что о них говорят, и то, что они сказали и совершили, сделало нас такими, какие мы сейчас есть. Они — наши отцы и матери, наши братья и сестры. И мы призваны к святости. Это настолько правда, что об этом свидетельствует практика богослужения, во время которого совершается каждение святых икон точно так же, как и находящихся в церкви людей. Все призваны к святости, ведь и святые жили на земле и люди их знали.

Житие свт. Нектария Эгинского

Свт. Нектарий умер в 1920 г. Это было не так давно. Сохранились его фотографии. Кем был свт. Нектарий Эгинский?

Свт. Нектарий Эгинский не совершил ничего необычайного. Может быть, именно поэтому он и сейчас еще совершает чудеса. Свт. Нектарий Эгинский был учителем, монахом на острове Хиос, а затем священником Александрийского патриархата в Египте. Его рукоположили во епископа и избрали помощником патриарха, он служил в Каирской епархии — в то время там было много православных греков и сирийцев. Но, как это часто случается в Церкви, начались интриги, у него были сторонники и противники. В результате патриарх Софроний попросил его отказаться от должности и на какое-то время вернуться в Грецию. Там не было епископской кафедры для Нектария. Что же он тогда предпринял? Он отправился на муле на остров Эвбея и стал проповедовать Евангелие по деревням. Он был епископом-проповедником. Он обращался к простым людям, и его весть была простой, но по-евангельски необыкновенно насыщенной. Следы этого сохранились в письмах, которые он писал после посещения деревней священникам и верующим, которых он встречал. Спустя несколько лет епископа Нектария призвали основать семинарию для будущих священнослужителей и светских церковных работников. Это была школа имени Ризари, которая и сейчас действует в Афинах. Затем он основал монастырь на острове Эгина, где и умер.

Он жил в бедности, но не показывал этого; по-видимому, он

ТАИНСТВО ИСПОВЕДИ

О. Андрей Боррели

Помилуй мя, Боже, по велицей милости Твоей, и по множеству щедрот Твоих очисти беззаконие мое.

Множество содеянных мною лютых помышляя, окаянный, трепещу страшного дне суднаго. Но, надеяся на милость благоутробия Твоего, яко Давид вопию Ти: помилуй мя, Боже, по велицей Твоей милости.

(Из Постной Триоди)

Великий пост — лучшее время для покаяния, молитвы и смирения. Для христианина это время должно быть временем исповедования своих грехов в таинстве исповеди.

Как мы знаем, институт исповеди претерпевает серьезный кризис. Многие не ходят больше на исповедь, но при этом спокойно принимают причастие, поскольку с легкостью забывают о страшных словах Симеона Студита, духовного отца Симеона Нового Богослова: «Брат, никогда не причащайся без слез».

Я думаю, что есть две главные причины, по которым больше не исповедуются.

Во-первых, грех стал рассматриваться с юридической и этической сторон, в то время как грех — это болезнь. Исповедь считал судом, в то время как исповедь есть врачевница. Православный священник принимает кающегося со словами «Да не скроеши что от мене... аще ли что скроеши от мене, сугуб грех имаша. Внемли убо: понеже бо пришел еси во врачевницу, да не неисцелен отыдеши».

Мы идем на исповедь не для того, чтобы над нами совершили суд, но для того, чтобы исцелиться. Наш Отец Небесный не судит нас по законам судей этого мира. Он только то, что Он есть, источник Жизни и источник Духа — Духа, которого Он ниспослал почтить на Своем Сыне. Когда же мы совершаем грех, то само существование Отца Небесного уже совершает над нами «суд», поскольку мы отсекаем себя от источника Жизни.

Современные христиане, у которых представление о грехе ограничено понятием о нравственности, склонны считать, что если они не мафиози, убийцы или прелюбодеи, то им не в чем исповедоваться. Исповедуясь, мы признаем, что как ни мало мы согрешили, мы все же больны, потому что отделены от Жизни и ведем жалкую и мертвую жизнь. Любой грех: злословие, гнев, нетерпимость, злоба, зависть, раздражение и нечистота проявляют наше нежелание умереть для себя, проявляют наше нежелание быть достаточно открытыми для того, чтобы Отец смог исполнить нас Своей Славы, Сын — Света, Святой Дух — жизни и Любви. Исповедуясь,

просто забыл, что он епископ. Когда святителя Нектария перед смертью отправили в больницу, он испытывал сильные боли, его положили в общую палату, и санитар не верил, что перед ним епископ, поскольку тот не имел даже золотого креста и ничего, указывающего на его сан. Он спросил: «Кто этот монах?» И когда кто-то припомнил, что это епископ, святитель уже отошел ко Господу. Только тогда санитар захотел ухаживать за ним с большим почтением!

Современный святой

По простоте и ясности своих писаний и по тому, что он верил в невидимое и видел невидимое, по тому, что у него было духовное измерение, которое отсутствует у современных людей, он — святой нашего времени. Он и сейчас, после смерти, проповедник Евангелия. На остров Эгина стремятся не только для того, чтобы прикоснуться к его могиле и просить у него благодеяний, но, возможно, прежде всего для того, чтобы, самым того не сознавая, найти спасение через Евангелие. Туда отправляются за новым мировоззрением. И я лично знаю людей, с которыми после соприкосновения со святым Нектарием Эгинским и благодаря его вмешательству происходили духовные чудеса. Разве вы не считаете, что важнее исцелить душу, чем тело?

ИЗ ТРУДОВ СВТ. НЕКТАРИЯ ЭГИНСКОГО

Об установлении на земле Спасителем нашим Иисусом Христом Царства Божиего, то есть Церкви

Церковь — это основанное на земле Царство Христово, и свт. Златоуст говорит, что она есть «место пребывания ангелов, место пребывания архангелов, Царство Божие, само небо». Снизшедший на нее Дух Святой пребывает в ней во

все времена, как говорил об этом Спаситель Своим ученикам: «И Я умолю Отца, и даст вам другого Утешителя, да пребудет с вами вовек, Духа истины, Которого мир не может принять, потому что не видит Его и не знает Его; а вы знаете Его, ибо Он с вами пребывает и в вас будет» (Ин. 14, 16–17).

Дух Святой обильно подает Церкви все божественные харизмы. Она получила право связывать и разрешать грехи, проповедовать Евангелие, призывать народы к спасению. Она получила силу возрождать морально падших, соделывая их образом Божиим, наделяя их образом и подобием. Она обрела право примирять их с Богом и делать их участниками благодати Божией, соединять их со Спасителем, сообщать Дух Святой всем тем, кто прибегает к ней, и делать из них сыновей Божиих. Она получила силу побеждать всех своих противников, навсегда оставаться неприступной, низводить своих врагов, пребывать неуязвимой.

По словам Иоанна Златоуста, «сраженная, Церковь остается победительницей, униженная, она делается еще более лучезарной. Ей наносят раны, а она при этом не оказывается сраженной; ее распятывают, а она не идет ко дну; ее берут приступом, а она не терпит крушения. Она не пассивная, она борется, не оказываясь побежденной».

Церковь Спасителя — это поистине Царство небесное на земле. В ней царит любовь, радость, мир. В ней пребывает вера в Бога; через религиозное чувство и внутреннее сердечное знание мы приходим к познанию Бога, к познанию скрытых тайн, к познанию открытой Истины. В ней чаяния оказываются надежными и уверенными; в ней осуществляется спасение; в ней Дух Святой распространяет Себя и обильно изливает плоды своей божественной благодати. В ней расцветает божественное рачение для Бога, совершенная любовь и посвящение Ему, равно как непрестанное желание бесконечного соединения с Богом.

новыми знаками, чтобы показать, каким образом эти украшения нужно исполнять. Один из известнейших композиторов этого периода — Иоанн Кукузель. В следующие века произошло важное событие в развитии византийской музыки — дифференциация восьми гласов и их взаимодействие. Мелизматическая форма не вышла из употребления, но импровизационная часть в ней стала более заметна. Что же касается нотации, то в период, следующий за падением Константинополя (1453), было предпринято несколько попыток исправить систему, более точно записывая знаками мелодию и ее украшения. В этой области преуспел Петр Лампадарий, записавший почти всю богослужебную церковную музыку такой, какой она была в его время. Он и сам писал музыку в простом стиле, без украшений, его музыкальное наследие целиком составляет основное ядро музыки греческой православной церкви и в наши дни.

В 1814 году Хризанф, Хурмузий и Григорий Протопсалт дополнили нотную систему, сделав ее еще более точной, в таком виде ее используют и по сей день. Музыка, записанная и сочиненная Лампадарием, его современниками и последователями, приведенная в соответствие с этой системой, существует в качестве живой традиции и сейчас.

С) Византийское нотное письмо

Византийскую нотацию отличает от современной западной нотации одна важная особенность. В византийском письме отмечают не ноты, а интервалы, расстояния между нотами. Исходя из этого, каждый знак обозначает не конкретную ноту, а то, насколько она выше или ниже, повторяется ли она. Такую систему можно назвать сравнительной нотацией.

Византийская нотация прошла долгий путь, прежде чем достигла самого точного и выразительного образа. Это можно проследить по различным музыкальным рукописям. Сначала их использовали не для церковных песнопений, а для чтения Евангелия в церкви священником или чтецом. Первая нотация, называемая экфонетической, состояла из простых знаков, написанных для отдельных мест Евангелия, которые показывали чтецу, где он должен повышать или понижать голос. Эти рукописи можно условно считать

О Единой, Святой, Соборной и Апостольской Церкви

Церковь есть религиозное учреждение Нового Завета. Спаситель наш Иисус Христос создал ее икономией Своего Воплощения. Она зиждется на вере в Него, на истинном исповедании Его. Она была учреждена в день Пятидесятницы в момент сошествия Духа Святого на святых учеников и апостолов Христа Спасителя. Он соделал их инструментами божественной благодати, дабы увековечить искупительное дело Спасителя. В это учреждение была вложена вся полнота явленных истин; в нем действует через таинства благодать Божия; в нем через веру во Христа Спасителя возрождаются те, кто притекает к нему; в нем хранятся апостольское учение и предание как письменное, так и устное.

Свт. Нектарий Эгинский

нотным письмом. И все же эти знаки, дополненные и усовершенствованные, стали основой для создания чисто музыкальной нотации.

Древнейшая византийская нотация, которую называют палеовизантийской (или древневизантийской) нотацией встречается в рукописях X–XII вв. Обычно использовались два варианта нотации, которые исследователи называют шартрской (Chartres) и куаленской (Coislin), по названию библиотеки или рукописного хранилища, где они впервые были обнаружены. Оба этих варианта палеовизантийской нотации имеют тот же недостаток, что и их прямой предшественник — экфонетическая нотация. Музыканты того времени могли скрывать этот недостаток, поскольку они очень хорошо знали произведения, которые они исполняли. И нотация была лишь вспомогательным средством, помогающим удерживать их в памяти. В то же время, для современного исследователя нотация такого типа представляет неразрешимую проблему, так как невозможно объяснить эти загадочные знаки и глубоко понять музыку того времени. Кажется, что со временем многие исполнители столкнулись с той же проблемой, поскольку они уже не могли удерживать в памяти такое громадное количество произведений. Так, возникла потребность в нотации, дающей конкретную информацию о нотах, их высоте и длительности.

Ближе к концу XII в. начинает доминировать более развитая форма куаленской нотации, названная мезовизантийской (средневизантийской) нотацией, которая представляет собой уже совершенную систему записи музыки. Эту форму музыковеды после напряженных усилий смогли расшифровать по большей части, и это позволило приблизиться к пониманию музыкального творчества того времени.

С небольшими изменениями и усовершенствованиями мезовизантийская нотация употреблялась до середины XIX в. В 1821 году о. Хризанф Мадитос по распоряжению Константинопольского патриархата упростил нотацию. И по этому упрощенному образцу она используется греческой церковью до сих пор.

Византийская музыка основывается на системе, состоящей из восьми различных гласов, которые по-

гречески называются *Ēchoi*. Каждый глас характеризует отдельная серия тонов и полутонов и некоторые мелодические устоявшиеся формы, встречающиеся исключительно в византийской музыке. Каждая мелодия, относящаяся к конкретному гласу, включает в себя некоторые из этих форм или каденций, которые дают мелодии свойственную данному гласу окраску, отличают ее от других мелодий других гласов и делают ее похожей на другие мелодии того же гласа. Византийские гласы разделены на 4 главных и 4 плагальных, которые называют по номерам: первый глас, первый плагальный, второй глас, второй плагальный и т. д.

Помимо характерных музыкальных форм каждому гласу соответствует вводная формула, которую пропевают до начала песнопения и которая извещает исполнителя, каким гласом написано произведение и с какой ноты его следует начинать. Специальный знак, обозначающий вводную формулу, называют мартирией. Такую систему, состоящую из восьми гласов, византийский октоechos (октоих, осмогласие), по всей вероятности, впервые применили в Византии в VIII в. Восточная церковь сохранила эти восемь гласов, которые соответствуют выражаемым в Церкви чувствам благоговения и благочестия. Октоих, лежащий в основе византийской музыки и обучения ей до сегодняшнего дня, кодифицировал св. Иоанн Дамаскин. Византийская музыка не использует в нотации нотного стана, который использует современная музыка и григорианский хорал. Вместо этого используются знаки, указывающие на подъем и снижение голоса.

iison	ровный, постоянный тон
oligon	подъем на тон
apostrophos	снижение на тон
kentima	используемый вместе с <i>oligon</i> ’ом подъем на два тона
kentimata	подъем на тон
hyporroee	снижение на тон
elafron	снижение на два тона
petasti	подъем на два тона
hyprili	подъем на четыре тона
hamili	снижение на четыре тона

Мелодию всегда сопровождают помощники протопсалтов (первых певчих), которые держат *isokratima* — доминирующую ноту, которая лежит в основе мелодии.

Как в теории византийской музыки, так и на практике, нет ничего такого, к чему можно было бы относиться с полной свободой, как к своему личному делу, исходя из минутного вдохновения. Главная цель этой музыки — помочь получить верующим духовную помощь. В то же время, в современной православной церкви есть и другие тенденции. Часть их похвальна, ибо их цель — сохранить традиционные мелодии, иногда упрощая их и сохраняя понятность текста. Среди современных композиторов, придерживающихся этой тенденции, можно назвать такие имена, как Сакеладирис, Капсакис и др.

Позвольте мне добавить к докладу некоторые замечания о значении литургии, что поможет лучше понять все вышесказанное.

Для христиан литургия — это одновременно выражение и личной, и соборной веры. Спасение становится возможным через литургическое (и следовательно, сакраментальное) делание. Литургическая жизнь касается всего общества, ибо все люди призваны к спасению через смерть и Воскресение Христа. Строгое иерархическое разделение обязанностей членов прихода подчеркивает важность литургической молитвы и показывает, в какой степени византийская музыка структурно укоренена в общественной жизни. Парадокс этой музыки заключается в том, что она одновременно и очень народна, и очень учена, сложна для обычного человека. Но она воздействует на всех верующих людей, они чувствуют все ее богатство. Поэтому нам так близко понятие «музыкальная цивилизация», понятие, которое трудно усвоить западному челове-

ку, так как на Западе религиозная музыка не имеет такого значения. Мне кажется, что сегодня каждый грек, как верующий, так и неверующий, узнает себя в византийской музыке, потому что это часть его прошлого, потому что в ней воплотилось свойственное эллинизму художественное самовыражение, отражающее яркую культурную идентичность.

Необходимо помнить о том, что глубинная внутренняя «функция» классической греческой музыки — располагать верующего к духовному созерцанию и молитве, естественным обрамлением которых является литургия. Литургия — главное делание Церкви. И в его осуществление вовлечены все искусства: архитектура, иконография, поэзия, музыка. Таким образом, литургия представляет собой целое, в котором образуется конкретное чувственное пространство, способствующее погружению нашей души в себя, духовному созерцанию, созданию молитвенной атмосферы. Литургия обеспечивает живую преемственность богословия и оделяет верующих основными таинствами. Литургия как бы с силой вбирает в себя человеческое время и пространство, чтобы освятить их.

Задача литургии также — обозначать ритм человеческой жизни и ее различные этапы от рождения до смерти. Но этим литургия не ограничивается. Она вносит в человеческую жизнь свой божественный ритм. Она своеобразно соединяет ритм человеческой жизни с ритмом церковной жизни, призывая каждого верующего жить в ритме жизни Церкви. В создании внешней и одновременно внутренней атмосферы литургической молитвы вовлечены все искусства. Прежде всего, конечно, архитектура. Пространство для молитвы — не какое-то относительное место, это храм, который как на Востоке, так и на Западе наполнен комплексом символов. По этой причине с позиции византийской литургической традиции важны все материальные и художественные элементы, которые не имеют ценности сами по себе, но цель которых — помочь духу подняться к тому, что находится по ту сторону чувствуемого и познаваемого.

Одно из важнейших мест литургии — храм. Верующие собираются в нем для общего богослужения. Храм — это святое место, которое премудро обустроено. Христианский храм всегда сравнивали с человеческим телом. Человек, жизнь человека святы, ибо в Духе человек связан не только с другими людьми, но прежде всего со своим Создателем. Литургия — это

упорядоченный универсум, живое тело, это основное делание живого Тела Церкви. То, что принято называть византийской музыкой, на самом деле, — литургическое пение, которое совершалось во времена Римской империи как восточными, так и западными христианами, а позже осталось только в Восточной Церкви и которое следует называть православной (ортодоксальной) музыкой. Эта музыка без музыки, музыка вокальная, не инструментальная остается на пересечении больших дорог истории и географии, колыбель Евангелия. При сливании воедино мелодий людей древних народов родом из Иерусалима, Эдессы, Александрии, Антиохии — евреев, персов, финикийцев, ассирийцев, жителей Месопотамии, получилась матрица для всех созданных позднее музыкальных систем Восточной Европы и Балкан, где проповедь Евангелия совершалась на местном языке. Так, русские получили вместе с Крещением из Константинополя литургию и гимнографию, но переведенную уже на церковно-славянский язык. Так, в богатстве этнических традиций проявляется глубокое религиозное единство, изначальная связь, которая всех объединяет. Византийская музыка живет только голосом. Ей присуща попытка достичь глубинных смыслов текста, а не сосредоточиваться на возникающих чувствах или настроениях. Эта музыка по-своему **слово и свет**, которая требует, чтобы во время богослужения избегали театральности. Повторюсь еще раз, что использование только голоса обосновано тем, что голос отражает все тело, всю личность, всего человека целиком. Итак, византийская музыка — это прежде всего музыкально звучащее слово, цель которого — духовный путь, аскетическая практика и познание таинства.

В заключение, хотелось бы предложить вам для размышления два текста, которые, по моему мнению, хорошо иллюстрируют духовный смысл нашего доклада. Первый текст — «Заново открыть забытый источник. Слова человека, поющего хвалу Господу во время литургии». Он пишет так: «Я боюсь музыки в церкви. Она либо плоха и вызывает во мне ужас, либо хороша и занимает мои чувства. В любом случае она отвлекает меня от молитвы».

Второй текст принадлежит св. Августину («Исповедь», X книга, глава XXXIII): «Когда же со мной случается, что меня больше трогает пение, чем то, о чем поется, я каюсь в прегрешении; я заслужил наказания и тогда предпочел бы вовсе не слышать пения».

Эстонию посетил хор византийской музыки «Ioasaf Dionysiatis» (Серрес, Греция). 9 февраля в рамках XVIII фестиваля музыки барокко хор выступил в церкви Нигулисте, а 11 февраля принял участие в архиерейской литургии в храме Св. Симеона Богоприимца и Анны Пророчицы. Хор существует уже 18 лет, и в его состав входит около 60 певцов. В Эстонию приехало 12 канторов – выпускников Серреской школы византийской музыки Святой Митрополии.

SALASUSED: PIHT R. P. André Borrély

Jumal, ole mulle armuline oma suure helduse pärast ja kustuta mu üleastumised oma rohke halastuse pärast. Kui ma, vilets, oma hulga kurjade tegude peale mõtlen, siis värisen ma hirmsa kohutäieva ees. Aga Sinu suure armu peale lootes hüüan ma Su poole kui Taavet: Jumal, ole mulle armuline, oma suure halastuse pärast!

(Paastutrioodist)

Suure paastu aeg on parim aeg meeleeparanduseks, palveks ja alanduseks ning kristlaste jaoks peab see olema nende pattude tunnistamise aeg pihisalasuses.

Nagu me teame, on pihtimine tõsisel kriisis. Paljud ei käi enam pihil, kuid sellegipoolest võetakse rahumeeli vastu armulauda, sest liiga kergekäeliselt unustatakse Siimeon Vaga, Siimeon Uus-teoloogi vaimuliku isa kohutavad sõnad: „Vend, ära võta armulaust osa ilma pisarateta.”

Minu meelest on kaks peamist põhjust, miks enam ei pihita.

Esiteks kleeputakse juriidilise ja moraalse patumõistmise külge, samas kui patt on haigus. Pihti peetakse kohtumajaks, samas kui piht on haigemaja. Õigeusu preester võtab patukahetseja vastu sõnadega: „Ära salga midagi minu eest... kui sa midagi salgad, siis on sul kahekordne patt. Sa oled arstikotta tulnud, pane tähele, et sa siit ei lahkuks terveks saamata.”

Me ei lähe pihile selleks, et meie üle kohut mõistetak, vaid selleks, et terveneda. Meie taevane Isa ei mõista meie üle kohut selle maailma kohtunike kombel. Tema on lihtsalt see, mis Ta on, Elu allikas ehk Vaimu allikas – Vaimu, kelle Ta laseb üleni oma Poja peal hingata. Kui me siis pattu teeme, mõistab taevase Isa olemasolu iseenesest meie üle „kohut”, kuna me lõikame end ära Elu allikast.

Praeguse aja kristlased, kellel on piiratud moraliseeriv arusaam patust, kalduvad arvama, et kui nad pole mafioosod, mõrtsukad ega abielurikkujad, siis pole neil midagi pihtida. Pihtides me mõistame, et kui vähe me ka poleks patustanud, oleme ikkagi haiged, sest me oleme eraldatud Elust ning oleskleme viletsat ja väikest surnud elu. Igasugune patt, laim, viha, kannatamatus, õelus, kadedus, ägestumine ja ebapuhtus võivad olla juhtumid, mil me ei taha endale surra ehk olla piisavalt endast valla, et Isa saaks meid täita oma Auga, Poeg meid üle ujutada oma Valgusega ning Püha Vaim meid täita oma elu ja Armastusega. Pihiga me teadvustame endale oma haigust ja surma. Ning ainult surma teadliku kogemise kaudu võib inimene läheneda Elu ilmutusele ning Paasa ajal koos Kristusega surnust üles tõusta.

Teine põhjus, miks enam ei pihita, on see, et kleeputakse ka võõritise kirikumõistmise külge, kus Kirik taandatakse inimese suhtes väliste institutsioonide kogumiks, samas kui ta on olemuslikult valuvorm, kus meid sünnitatakse Isa elule.

Olles loodud Jumala näo järgi ja tema sarnaseks, oleme isik üksnes osaduses teiste isikutega nagu Temagi; me usume ainsasse Jumalasse, kes pole üks, vaid kolm. See, et me oleme loodud Tema näo järgi ja tema sarnaseks, tähendab seda, et miski meiega toimuv pole ainult meie eraasi. Me ei saa Kristusega lepitust sõlmida väljaspool Tema Kirikut. Apostel Paulus ütleb meile, et kui üks Kristuse ihu liige on haige, siis on kogu ihu haige. Piht lõpetab inimese eraldatuse.

„Et meil oma hulga pattude pärast kindlat julgust ei ole, siis palu sina, Jumalasünnitaja Neitsi, sinust sündinut meie ees, sest Ema palve maksab palju Issanda helduse ees. Ära põlga meie patuste palveid, oh Puhas, sest Ta on armuline ja võib meid päästa ja on ka oma tahtmist mööda meie eest kannatanud.”

VAIMSUS: PÜHAK MEIE AJALE. PÜHA NEKTARIOS EGINALT P. Gabriel Henry

Pärimus ja elu

Olla õigeusklik kristlane tähendab kindlasti dogmade ja kaano-

nite tunnistamist ning see on teatav palve kaudu tunnetamise ja olemise teoloogiline viis. Te tunnete ütlust: teoloog on see, kes palvetab, ja see, kes palvetab, on teoloog. Kuid see tähendab eeskätt teatavat eluviisi; eluviisi, mida üks vaimulik isa nimetab „Kiriku leemes keemiseks”; see tähendab liturgilise elu etappe ja aastaaegade rütmi; see tähendab pärimuse järgimist, mida meile on õpetanud meie isad ja emad, kes on teinud meid selliseks, nagu me praegu oleme, inimeste ja kristlastena.

Pärimuse elamine tähendab seda, et sa voolad Kiriku valuvormi. Kui sa voolad Kiriku valuvormi, siis sa muutud vastuvõtlikumaks. Ma usun evangeeliumide tõdesid. Pärimuse elamine tähendab „pea ja kaela kummardamist”, nagu öeldakse ühes õhtuteenistuse palves. See tähendab kõigi murede lõppu, mis võivad olla meie südames, meie vaeses räsitud südames; see tähendab rahu kuulamist.

Pühakutepalve

Minu jaoks, kes ma olen pärit lihtrahva seast, on pühakutepalve tähtis Pärimuse elamise osa. Kui ma näiteks Kreekasse lähen ja astun sisse mõnda kirikusse ning näen Egina püha Nektariose ikooni, lähen ma selle ette ja räägin temaga, sest kuigi ta on väljaspool seda maailma, on ta ikkagi elus! Palvetaja ja pühaku vahel tekib teineteisemõistmine.

Pühak on vaimulik isa. See on inimene, kes askeesi ning Jumala tahtmisele kuuletumise kaudu teostab endas Jumala tahet. Ning just sellepärast on ta eluajal kandnud vilja ning kannab pärast surma edasi. Õigeusklikud kristlased peavad pühakujude ees kahekõnet, neil on isiklik side ja eriline vahekord iga pühakuga.

See, mida pühadest inimestest teatakse, mida neist räägitakse ning mida nad on ütelnud ja teinud, on meid praegu teinud selliseks, nagu me oleme. Nad on meie isad ja emad, meie vennad ja õed. Ka meie oleme üles kutsutud pühadusele. See on niivõrd tõsi, et jumalateenistuse ajal suitsutatakse viirukiga pühakute ikoone samal moel nagu kirikus kohalviibivaid elus inimesi. Kõik on üles kutsutud pühadusele, sest pühakud elasid maa peal ja inimesed tundsid neid.

Egina püha Nektariose elu

Püha Nektarios suri 1920. aastal, see polnud sugugi ammu! Temast on säilinud fotosid. Kes oli Egina püha Nektarios?

Egina püha Nektarios ei teinud midagi erakordset; ja võib-olla just sellepärast teeb ta veel tänapäevalgi imesid. Egina püha Nektarios oli õpetaja, munk Chiose saarel ning seejärel preester Egiptuses Aleksandria patriarhaadis. Ta valiti ja pühitseti patriarhi abiipiiskopiks ning ta teenis tähtsas Kairo piiskopkonnas – seal oli toona palju õigeusklikke kreeklasi ja süürlasi. Kuid nagu seda Kirikus sageli juhtub, oli intriige, oli tema pooldajaid ja vastaseid, nii et patriarh Sofronios palus tal ametist loobuda ning mõneks ajaks Kreekasse naasta. Seal polnud tema jaoks piiskopitooli. Mida ta siis tegi? Ta võttis muula, läks Euboiia saarele ning hakkas külast külasse käies evangeeliumi kuulutama. Ta oli nagu piiskopmisjonär. Tema kuulutus oli lihtne, ta pöördus lihtsate inimeste poole. Kuid see oli evangeelselt erakordselt tihe. Selle järgi näeb kirjades, mida ta kirjutas pärast kohtumisi preestrite ja usklikega oma teekonnal mööda külasid. Mõned aastad hiljem kutsuti piiskop Nektariost asutama küla- ja kogudustepreestrite seminari. See on Rizarioni kool, mis töötab Ateenas tänapäevani. Seejärel asutas ta Eginas kloostrit, kus ta ka suri.

Ta elas vaesuses, kuid ta ei näidanud seda välja; ilmselt oli ta oma piiskopi-seisuse lihtsalt unustanud. Kui ta enne surma suurte valudega haiglasse viidi, pandi ta ühispalatisse ning sanitar ei uskunudki, et ta on piiskop, kuna tal polnud kuldristi ega midagi. Sanitar küsis: „Kes see väike munk on?” Ja kui siis kellelegi meenus, et ta on piiskop, oli ta juba surnud. Siis oleks tahetud teda suurema lugupidamisega põetada!

Tänapäeva pühak

Oma kirjutiste lihtsusega ning sellega, et ta uskus nähtamatusse ja nägi nähtamatut, sellega, et tal oli usuline mõõde, mida tänapäeva inimestel pole, on ta meie aja pühak. Ta on kuni tänapäevani, ka pärast surma, evangeeliumikuulutaja. Eginale ei minda ainult tema hauda katsuma ning temalt heategu paluma, vaid

sinna minnakse võib-olla eeskätt sellepärast, et otsitakse ilma ise seda teadmata päästet evangeeliumi kaudu. Minnakse elule uut pilku saama. Ja ma tunnen isiklikult inimesi, kellega Egina püha Nektariosega kokkupuutumisel ja tänu tema sekkumisele on toimunud vaimulikke imesid. Kas te ei arva, et tähtsam on saada terveks hinge kui ihu poolest?

EGINA PÜHA NEKTARIOSE TEKSTE:

Kristuse kuningriigist maa peal

Kirik on Kristuse kuningriik maa peal ja püha Johannes Kuldsuu ütleb, et see on „inglite koht, peainglite koht, jumalariik, taevas ise”. Püha Vaim, mis Temasse välja valati, püsib seal igavesti, nagu Önnistegija ütles oma jüngritele: „Ja ma palun Isa ja Ta annab teile teise Lohutaja, et tema oleks teiega igavesti: Tõe Vaimu, keda maailm ei saa võtta vastu, sest ta ei näe teda ega tunne teda ära. Teie tunnete tema ära, sest ta jääb teie juurde ja on teie sees” (Jh 14, 16-17).

Väljavalatud Püha Vaim jagab heldelt kõiki jumalikke armuvägesid. Ta on saanud õiguse kinnitada ja lahti sõlmida patte; kuulutada evangeeliumi; kutsuda rahvaid lunastusele. Ta on saanud jõu uueks teha kõlbeliselt langenud inimesi, teha nad Jumala näo järgi ja Tema sarnaseks. Ta on saanud jõu lepitada neid Jumalaga ning teha neist jumaliku armu osalised, ühendada nad Päästjaga, anda Püha Vaimu kõigile neile, kes tema juurde tulevad, ning teha neist Jumala lapsed. Ta on saanud jõu võita kõik vaenlased, jääda igavesti võitmatuks, allutada vaenlased ning jääda haavamatuks.

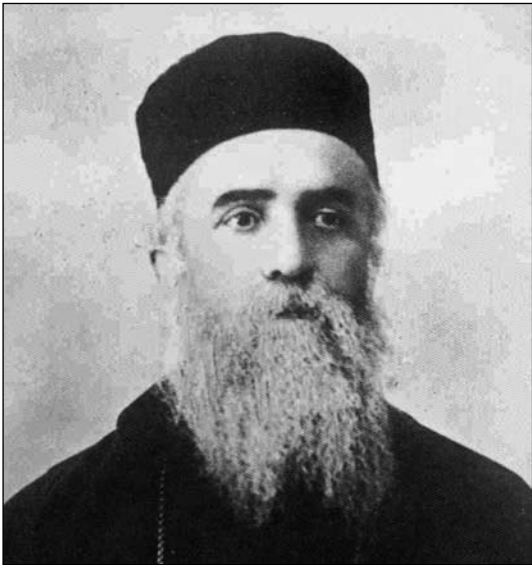
Püha Johannes Kuldsuu järgi „võidetuna on ta võitja, teotatuna on ta seda säravam. Ta saab haavu, kuid ta ei lange; teda kõigutatakse, kuid ta ei kuku ümber; teda rünnatakse, kuid ta ei lähe põhja. Ta pole passiivne, vaid ta võitleb võitmatuna”.

Päästja Kirik on tõesti taevariik maa peal. Temas valitseb armastus, rõõm ja rahu. Temas asub usk Jumalasse; usutunde kaudu, südame sisemise tarkuse kaudu jõutakse Jumala, varjatud salastuste ja ilmutatud Tõe tundmiseni. Temas osutub lootus kindlaks; temas saab teoks pääsemine; temas levib Püha Vaim ning jagab külluslikult oma jumaliku armu vilju. Temas puhkeb õitsele jumalik kiindumus Jumala vastu, täiuslik armastus ja Temale pühendumine, nagu ka lakkamatu soov olla lõppematult Jumalaga ühendatud.

Kirikust kui usulisest asutusest

Kirik on Uue Lepingu usuline asutus. Meie Päästja Jeesus Kristus rajas selle oma lihakssaamise armumajapidamise kaudu. Ta tugineb usule Temasse ja õigel usutunnistusel. Ta asutati nelipühil, kui Püha Vaim tuli Önnistegija Kristuse pühade jüngrite ja apostlite peale. See tegi neist jumaliku armu tööriistad, et põlistada Päästja päästmistööd. Sellesse asutusse pani ta kõik ilmutatud tõed; temas tegutseb salastuste kaudu Jumala arm; temas hoitakse apostlikku õpetust ning kirjutatud ja kõlbelist pärimust.

Prantsuse keelest tõlkinud Margus Ott

Egina püha Nektarios

BÜTSANTSI KIRIKUMUUSIKA

Metropoliit Stefanus

(*algus eelmises numbris*)

B) Ajalooline ülevaade

Nagu eelpool öeldud, on bütsantsi muusika loodud kreeka õigeusu kiriku jaoks ja selles kirikus seda lauldaksegi. See on ühehäälneline muusika, mida esitab *psaltis* (laulja) või meeshäälest koosnev koor ja *isoh-raadiid* (basshääled) ilma muusikalise saateta. Bütsantsi muusika pika traditsiooni kõige olulisem periood algab V sajandi keskpaiku sellistes keskustes nagu Konstantinoopol, Jeruusalemm, Aleksandria, Antiookia. Sellest alates kuni XI sajandini on peaaegu kõik hümnitekid ja nende viisid loodud poeet-muusikute poolt, kellest kuulsaimad olid Romanos Melodos (V–VI saj), Jeruusalemma patriarh Sofronios (638), Kreeta Andreas (VII saj) ja Damaskuse Johannes (VII–VIII saj), kellele omistatakse kirikutraditsioonis ka kaheksast viisist (meloodiatüübist) koosneva süsteemi loomist ja juba olemasolevate hümnide kodeerimist selle järgi.

Järgnevatel sajanditel arenes muusika edasi, säilitades ometi läbi kogu pika ajaloo järjepideva seose eeskujudega, mis olid välja töötatud esimesel perioodil, eriti eetosega, mis näitab, millisele viisile (meloodiatüübile) vastavalt oli hümn algselt loodud.

XII sajandil kirjutati muusikat paindlikus ja võrdlemisi täpses stiilis, süllaabilises vormis (igale teksti silbile vastas üks noot meloodias). Sellel bütsantsi keskaja perioodil täiendati noodikirja märgisüsteemiga, mis tähistas intervalli, mille jooksul meloodia tõusis või langes, esimest nooti märgiga eraldi kindlaks määramata, erinevalt lääne noodikirjast, kus igal helil on noodikirjas muutumatu koht. Hiljem muutus kirikulaul veelgi viimistletumaks ning saavutas kõrgeima taseme XIII–XV sajandil, mil meistrid löid muusikat ülimalt melismaatilises stiilis (ühele teksti silbile võis vastata terve muusikaline fraas). Ilustatud muusika vajaduste järgi tuli täiendada ka noodikirja mitmete uute märkidega, et näidata, kuidas neid kaunistusi tuleb esitada. Kirjeldatud perioodi üks kuulsamaid heliloojaid oli Johannes Kukuzeles.

Järgnevatel sajanditel toimus oluline edasimineku: kaheksa viisi diferentseerimine ja nende mõju. Melismaatiline vorm jäi kasutusele, kuid improvisatsiooni osatähtsus selles muutus silmatorkavamaks. Mis puudutab noodikirja, siis Konstantinoopoli langemisele järgnenud perioodil (1453) tehti mitmeid katseid süsteemi parandada, noodistas meloodiat ja selle kaunistusi täpsemalt. Selles vallas sai määravaks Petros Lampadariose tegevus, kes kirjutas üles peaaegu kogu omaaegse Kiriku teenistusmuusika. Ta komponeeris ka ise selges ja ilustamata stiilis muusikat ning tema muusikaline pärand tervikuna moodustab kreeka õigeusu kiriku muusika põhituumiku tänase päevani.

1814. aastal täiendasid Chrysanthos Chourmouzos ja Gregorios Protopsaltis noodisüsteemi, muutes seda veelgi täpsemaks ja sellisena on see kasutusel veel meie päevilgi. Sellesse süsteemi ümberpanduna on Lampadariose, tema kaasaegsete ja järeltulijate üles kirjutatud või loodud muusika elava traditsioonina olemas tänapäevani.

C. Bütsantsi noodikiri

Bütsantsi noodikirja eristab tänapäeval läänemaailmas kasutusel olevast noodikirjast üks oluline joon. Selles noodikirjas ei märgita üles noote, vaid intervalle, nootide vahelisi kaugusi ning seega ei tähenda iga märk mitte konkreetset nooti, vaid kui palju on see kõrgem, madalam või kas seda korratakse. Süsteemi võiks nimetada võrdlevaks noodikirjaks.

Ka bütsantsi noodikiri tegi enne kõige täpsema ja väljendusrikkama kuju saavutamist läbi arengu, mida võib jälgida mitmesugustes muusikäkäsikirjades. Alguses ei kasutatud seda noodikirja kirikulaulude, vaid kirikus preestri või lugeja ette kantud evangeeliumilugemiste tarbeks. Esmane noodikiri, mida nimetatakse ekfoneetiliseks, koosnes lihtsatest, evangeeliumi teksti kohale kirjutatud märkidest, mis näitasid lugejale, kus ta peab oma häält kõrgendama või madaldama, aga igal juhul muutma. Seda noodikirja võib vaid osaliselt muusikaliseks noodikirjaks pidada. Ometigi said need märgid täiendatuna ja mitmekesistatuna aluseks juba puhtal kujul muusikalise noodikirja loomisele.

Kõige varasem noodikiri, mida nimetatakse paleobütsantsi (vana-bütsantsi) noodikirjaks, on üldlevinud X–XII sajandi käsikirjades. Põhiliselt on kasutusel kaks varianti, mida uurijad on nimetanud *Notation Chartres* ja *Notation Coislin*, võttes aluseks raamatukogu või käsikirjade kogu nimetuse, kus need esmakordselt avastati. Need mõlemad paleobütsantsi noodikirjad kannavad endas suures osas oma otse

elkäija, ekfoneetika põhilisi puudusi. Tolle aja muusikud võiksid seda ebatäiuslikkust salata, kuna nemad tundsid hästi lugusid, mida nad laulsid ja noodikiri oli laulude meespidamisel vaid abivahend. Samas tänapäeva uurija jaoks jääb sedasorti noodikiri lahendamatuks probleemiks, kuna tema ei suuda neid kummalisi märke lahti seletada ega mõista sügavuti toonast muusikat. Tundub, et aastatega puutusid ka mitmed lauljad kokku sama probleemiga, sest ei suutnud enam nii suurt hulka lugusid mees pidada. Nii tekkis vajadus noodikirja järele, mis annaks konkreetset informatsiooni nootide, nende kõrguse ja pikkuse kohta.

Pisut enne XII sajandi lõppu kerkis esile Coislini noodikirja veidi arendatum vorm, mesobütsantsi (kesk-bütsantsi) noodikirjaks nimetatud kiri, mis kujutab endast juba täielikku muusika kirjutamise süsteemi. Selle vormi on muusikateadlased pärast rohkeid pingutusi suures osas lahti seletanud ning leidnud seega võimaluse pääseda lähemale tolle aja muusikaloomingule.

Mesobütsantsi noodikiri jäi väikeste muudatuste ja täiendustega kasutusele kuni XIX sajandi keskpaigani. 1821. aastal lihtsustas preester Chrysanthos Madytos Konstantinoopoli patriarhaadi korraldusel noodikirja ja sellisel lihtsustatud kujul on see kreeka kirikus kasutusel tänapäevani.

Bütsantsi muusika põhineb kaheksast erinevast astmestikust koosneval viisisüsteemil, mida bütsantslased nimetavad *Ēchoi* (viisid). Iga eehhost iseloomustab eri toonide ja pooltoonide seeria ning mõningad meloodilised stereotüüpvormid, mida kohtab ainult bütsantsi muusika puhul. Iga muusikapala, mis kuulub ühte eehhosesse, sisaldab mõningaid neist vormidest või kadentsidest, mis annavad talle antud eehhosele omase värvingu, eristavad teda teiste eehhoste teistest paladest ja muudavad ta sarnaseks sama eehhose teiste paladega. *Echoide* seas eristatakse 4 autentset ja 4 plagaalset *echoid*, mida nimetatakse nende numbri järgi: esimene, esimene plagaal, teine ... (seevastu lääneeuroopa muusika *echoide* nimetused tulenevad vana-kreeka muusikateooriast). Lisaks iseloomulikele muusikalistele vormidele vastab igale eehhosele sissejuhatav vormel, mida lauldakse enne laulu algust ja mis teavitab lauljat, millise eehhose järgi on pala kirjutatud ja millise noodiga tuleb alustada. Seda vormelit nimetatakse sissejuhatavaks vormeliks ja teda kujutavat spetsiaalset märguannet *martyriaks*. Selline kaheksast eehhosest koosnev süsteem – bütsantsi oktoeehhos (oktoihh, kaheksaviisik) – näib olevat Bütsantsis esmakordselt kasutusel olnud VIII sajandil. Idakirik on säilitanud need kaheksa viisi, mis vastavad Kiriku austamist ja vagadust väljendavatele tunnetele. Selle oktoihhi, mis on bütsantsi muusika ja selle õpetamise alus ja raamistus tänase päevani, kodifitseeris püha Damaskuse Johannes.

Bütsantsi muusika ei kasuta noodikirjas noodijoonestikku, mida kasutab kaasaegne muusika või ka gregooriuse laul. Hääle tõusmist ja langemist väljendatakse märkide abil.

iison	pidev noot
oligon	tõus tooni võrra
apostrophos	langus tooni võrra
kentima	kasutatakse koos oligoniga, tõus kahe tooni võrra
kentimata	tõus tooni võrra
hyporroce	langus tooni võrra
elafron	langus kaks tooni
petasti	tõus kaks tooni
hyprili	tõus neli tooni
hamili	langus neli tooni

Meloodiat saadavad alati protopsaltise (esilaulja) abid, kes hoiavad isokratimat s.t domineerivat nooti, mis on teatavas mõttes meloodia aluseks.

Nii Bütsantsi muusika teoorias kui ka praktikas pole midagi sellist, millesse võiks suhtuda täie vabadusega kui oma eraasjasse, lähtudes hetkeinspiratsioonist. Selle muusika esmaseks eesmärgiks on võimaldada ristirahval sellest võimalikult suurt vaimulikku kasu saada. Samas on tänapäeval õigeusu kirikus ka uusi tendentse. Osa neist on kiiduväärsed, kuna nende sihiks on säilitada traditsioonilisi meloodiaid, neid teksti arusaadavust säilitades mõnikord lihtsustades. Võiks mainida selliseid kaasaegseid heliloojaid nagu Sakeladiris, Kapsakis jt.

Lubage mul siinkohal lisada mõned seletused liturgia tähenduse kohta, mis aitaks ehk eelpoolöeldut paremini mõista.

Kristlastele on liturgia ühteaegu nii isikliku kui koguduse (kogukonna) usu väljendus. Lunastustöö saab teoks läbi liturgilise (ja seega sakramentaalse) tegevuse. Liturgiline elu puudutab kogu ühiskonda, sest kõik inimesed on kutsutud saama päästetud läbi Kristuse surma ja ülestõusmise. Äärmiselt hierarhiline ülesannete jaotus tõstab esile koguduse osalemise väga suure tähtsuse liturgilises palves ja näitab, mil määral bütsantsi muusika on struktuuralselt juurdunud ühiskondlikku ellu. Selle muusika paradoksiks on olla ühteaegu rahvalik ja sa-

mas tavainimese jaoks väga teaduslik, äärmiselt kompleksne. Samas jagab seda muusikat kogu usklike kogukond, tunnetades kõiki selle rikkusi. Seepärast on meile nii armas mõiste ‘muusikaline tsivilisatsioon’; mõiste, millest läanes on ilmselt raske aru saada, sest seal ei ole religioosel muusikal sugugi sama tähendus. Ma arvan, et tänapäeval tunneb iga kreeklane, nii usklik kui uskmatu, end ära bütsantsi muusikas, sest see on osa tema juurtest, sest selles on kehastunud hellenismile iseloomulik kunstiline eneseväljendus, mis märgib väga tugevat kultuurilist identiteeti.

Ei tohi unustada, et klassikalise kreeka muusika sügav sisemine „funktsioon” oli juhatada usklikke vaimulikule kaemusele ja palvele; selle loomulik raamistus oli liturgia. Liturgia on Kiriku peamine tegevus ning selle teostamisse on kaasatud kõik kunstid: arhitektuur, ikonograafia, luule, muusika. Seega moodustab liturgia terviku, mille sees moodustub väga konkreetne tunnetuslik ruum, mis soodustab meis hinge enesesse süüvimise, vaimuliku kaemuse, meditatsiooni ja palve õhkkonna tekkimist. Liturgia tagab teoloogia elavat edasiandmist ja soodustab usklikule põhiliste salaste, sakramentide jagamist. Liturgia haarab oma võimusesse inimeste aja ja ruumi, et neid pühitseda.

Liturgia ülesanne on samuti tähistada inimelu rütme ja eri etappe sünnist surmani. Aga sellega liturgia ei piirdu. Ta toob inimese ellu oma jumaliku rütmi. Omal moel ühendab ta inimelu rütmi Kiriku elu rütmiga, kutsudes selles elama iga usklikku. Liturgilise palve ühteaegu välise ja sisemise õhkkonna loomisse on kaasatud kõik kunstid, esmalt muidugi arhitektuur. Palve ruum ei ole mingi suvaline paik: see on pühakoda, mis nii idas kui läanes on täidetud kompleksse sümboolikaga.

Seega on bütsantsi liturgilise traditsiooni seisukohalt tähtsad kõik materiaalsed ja kunstilised elemendid, mis ei ole väärtus iseeneses, vaid mille eesmärk on aidata vaimul tõusta selle poole, mis asub teispool tunnetatavat ja mõistetavat.

Liturgia tähtsaim paik on pühakoda. Usklikud kogunevad siia ühiseks teenistuseks: pühakoda on püha paik, mis on targalt sisse seatud.

Kristlikku templit on alati võrreldud inimihuga. Inimene, inimese elu on pühad, sest vaimus on inimene seotud mitte ainult teiste inimeste, vaid eelkõige oma Loojaga. Liturgia on korratatud universum, oma-moodi elav ihu. See on elava ihu – Kiriku – põhiline tegevus.

See, mida tavatsetakse nimetada „bütsantsi muusikaks”, on tegelikult liturgiline laul, mis Rooma impeeriumi päevil oli omane nii lääne kui ida kristlastele, hiljem jäi ainult idakiriku pärusmaaks ning mida tuleks nimetada „õigeusklikuks” (ortodoksseks). See muusikata muusika, vokaalne ja mitte instrumentaalne, on jäänud püsima ajaloo ja geograafia suurtel ristteedel, mis on olnud evangeeliumi hälliks. Sulatades üheks Jeruusalemmast, Edessast, Aleksandriast, Antiookiast pärit vana-aja rahvaste: juutide, pärslaste, foiniiklaste, assüürlaste-mesopotaamlaste meloodiad, sai sellest matriits kõigile hiljem loodud muusikalistele süsteemidele selles teises Euroopas: Ida-Euroopas ja Balkanil, kus misjonit tehti alati kohalikus keeles. Nii said venelased koos ristimisega Konstantinoopolist kaasa ka liturgia ja hümnograafia, kuid juba vene keelde tõlgituna. Nii saab etniliste traditsioonide rohkuses ilmsiks sügav religioosne ühtsus, algne side, mis ühendab kõiki.

Bütsantsi muusika elab seega ainult häälest. Talle on iseloomulik püüetungida teksti sügavaima tähenduseni, mitte aga keskenduda tekitatud tundele või meeleolule. See muusika on omamoodi **sõna valgus**, mis nõuab, et jumalateenistuse ajal hoidutaks igasugusest teatraalsusest. Ja kordan veel, et ainult hääle kasutamine on põhjendatud sellega, et hääل väljendab kogu ihu, kogu isikut, kogu inimest tervikuna.

Seega on bütsantsi muusika ennekõike muusikaliselt kuuldavale toodud sõna, mille eesmärk on vaimne teelolek, askeesi praktika ja salasuse tundmaõppimine.

Lõpetuseks tahan pakkuda teile mõtiskluseks kahte teksti, mis minu arvates illustreerivad hästi antud ettekandes kätketavat vaimsust.

Esimese teksti pealkiri on „Taasleida unustatud allikas. Jumalale kiitust laulva inimese sõnad liturgia kohta”. Ta kirjutab nii: *Ma kardan muusikat kirikus: see on kas halb ja tekitab minus õudust või siis hea ja lahuab mu meelt. Mõlemal juhul ei lase see mul palvetada.*

Teine pärineb püha Augustinuse „Pihtimustest” (X raamat, 32. peatükk): *Aga kui juhtub, et laul liigutab mind rohkem kui see, millest lauldakse, siis tunnistan, et olen karistusväärselt patustanud, ning eelistan lauljat mitte enam kuulda.*

Kreeka kool ja põhjamaised apostlid

Intervjuu Tauri Tõlptiga

Läksid koos Roland Põlluga aastaks Kreekasse õppima. Mida need õpingud endast kujutavad?

Õpime sellises kohas nagu Kilkis, see on umbes Haapsalu-suurune linnake 50 kilomeetrit Thessalonikist. Linnas on kirikukeskkool, kus valmistun astuma Thessaloniki Aristotelese ülikooli teoloogiat õppima. Kuna mul on juba keskkooliharidus, siis on see pigem nagu 13. klass, ülikooli eelprogramm. Mitmed klassivennad on koguni magistrikraadiga. Põhirõhk on keeleõp-
pel, mida saame kokku kaheksa kuud ja viis korda nädalas.

Selles koolis õpivad ainult mehed, valitseb range klostrikord: äratus on kell seitse, kolm korda päevas toimuvad palvused, söögikorrad on kindlatel aegadel. See on peaaegu kinnine õppe-asutus, kus ka näiteks suhtlemine tütarlastega on kergelt põlu all, keskkond on loodud selliseks, et kõik soodustaks õppimist ja et tekiks kindel rütm.

Kas seltskond on rahvusvaheline?

Väga rahvusvaheline. Üks klass ongi moodustatud puhtalt välismaalaste jaoks, kohalik piiskop toetab seda ja kutsub igal aastal uue rühma. Kuigi me õpime kreeklastega samas koolima-
jas, toimuvad meie tunnid eraldi, sest nemad räägivad kreeka keelt emakeelena, meil on aga veel õppimistasand. Varem olid välismaalaste grupid tavapärasest keskkoolielust pisut eralda-
tud ja mõningate privileegidega, sel aastal otsustas piiskop aga vahetegemise lõpetada ja panna kõik ühele pulgale.

Meie järele valvab *epimelitis*, kasvataja või ülevaataja, kes äratav meid hommikul üles ja kontrollib kogu päeva jooksul meie tegevust. Kui jääd näiteks viis minutit sööma hiljaks, võib ta su kõigest lihtsalt välja saata. Kohati peab ta korrale kutsuma ka endast vanemaid, sest ta ise on kahekümne kaheksa aastane, meil aga õpib koguni kolmekümne viiaseid, kes on juba ise kusa-
gil õppejõud.

Kui me kuhugi läheme, peame sellest aru andma. Televisorit saab vaadata ainult nädalavahetustel ja ka vaid 2–3 tundi. Tihti ei olegi peale õppimise muud teha. Koolivaheajaks koolimajja jääda ei tohi. On valida, kas sõidad oma raha eest koju või viiakse sind Athose saarele, kus saad elada koos munkadega, töötada ja palvetada nendega ühes rütmis. Üks osa minu klassivendadest läks sinna jõuluvahel ajal, mina kavatsen minna ülestõusmispu-
hade ajal.

Kas kuidagi on reglementeeritud ka õppetööväline tegevus, hobiaid?

Otseseid keelde ei ole, aga ega eriti vaba aega ka pole, meid piü-
takse ikka igal sammul rakendada. Alates sellest, et voodi peab korras olema, kuni selleni, et iga päev on neli inimest köögitoim-
konnas. Pidev töö ja palve peaksid käima käsikäes. Samuti pan-
nakse meid hüpodiaakonidenä altarisse teenima. Kõik see kokku on tegelikult väga positiivne ja huvitav kogemus.

Kas õppetöö toimub ainult kreeka keeles?

Juba meie esimeses kreeka keele tunnis hakkas õpetaja meiega kohe ladusas kreeka keeles rääkima, me vaatasime üksteisele otsa ega saanud mitte midagi aru. Võibki öelda, et me õpime kreeka keelt kreeka keeles. See on üliintensiivne õppevorm, kus lihtsalt ei jäeta muud võimalust, kui pead keele selgeks saama. Kui tunnid kestavad neli tundi, siis minul läheb veel järgmised neli tundi, et aru saada, mis tunnis toimus. Suurem osa elust möödub sõnaraamatu taga. Ka kogu muu elu käib kreeka keeles: sööklas annavad kokad käsklusi ainult kreeka keeles, tahad näi-
teks pesupulbrit, siis pead seda küsima kreeka keeles, mis siis, et sõnaraamatus sellist sõna võib-olla ei olnud, sulle lihtsalt ei anta seda muidu.

Kas lisaks kreeka keelele on veel õppeaineid?

Uuel aastal lisandus bütsantsi muusika, kuigi me laulsime tun-
dides juba ka varem, näiteks siis, kui õpetaja leidis, et tuleks n-ö üldist moraali või keskendatust tõsta. Samuti lisandub vana-
kreeka keel. Esimese asjana õppisime vanakreeka keeles ära Meie Isa palve, sest õpetaja ütles, et kõigepealt õpime palved korralikult selgeks ja siis hakkame sõnu käänama.

Kuidas väljenduvad traditsioonide erinevused, kui õpilasi on peaaegu kõigist patriarhaatidest?

See algab juba tavalistest igapäevatoimingutest. Aga ka litur-
gilistest eripäradest, näiteks sellest, et mõnel näeb traditsioon ette igal pühapäeval armulaua käimise, teistel ainult neljal

Tauri ja Roland koos palestiinlasest klassivennaga (vasakul).

korral aastast. Eriti huvitavad on aga erinevad arusaamad maail-
mast, meil on palju tuliseid vaidlusi olnud, aga samas me mõis-
tame üksteise erinevusi ja see just rikastabki. Viimased suure-
mad vaidlused puudutasid näiteks Rooma paavsti ja Konstanti-
noopoli patriarhi kohtumist. Õpetaja tasakaalustab meid sellistel puhkudel, aga lisaks kõigele muule arendavad need vaidlused ka kreeka keelt.

Ja erisusi ühtlustavat kreeka vaimsust?

Meisse süstitakse pidevalt kreeka rahvuslikku vaimsust. Kreek-
lased on väga patriootlik rahvas, kõiki võitusid oma vaenlaste
üle tähistatakse meeletute pidustustega, tihti jäävad selle tõttu
tunnid ära. Meidki pannakse siis paraadidele sammuma nagu
sõdureid, vormiriided seljas... Vahel ajab naerma, aga ega seegi
kogemus mööda külgi maha jookse.

Samuti on seal pidevad üliõpilasrahutused, mässamine on üld-
se hästi populaarne. Toimib ikka edasi see algne demokraatia,
et kui parlament võtab vastu otsuse, aga rahvas tahab midagi
muud, siis hakkab rahvas protesteerima ja saabki oma tahtmise.
Hiljuti mässati selle vastu, et ülikool taheti tasuliseks teha.

Aga nende kaoses on oma kord, mida distsiplineeritud ja kor-
rektsel põhjajurooplasel on võib-olla raske mõista. Käisime
ühes klostiris, kus iguumen rääkis inimestest, kes võivad olla
täpsed ka üksnes seepärast, et kardavad vigu teha. Inimene aga
peaks eksima, nii õpiks ta enda kohta midagi. Kreeklaste elu-
korraldus on meie mõistes kohati kaootiline, kuid nad suuda-
vad selles süsteemselt eksisteerida. Mind paelub Kreeka puhul
aga kõige rohkem Kirik. Veendusin, et sellel on tõesti võimsust
ja väge. Seal olles tunnetad seda kultuurikihti ja traditsiooni...
et kuidas siit võis Paulus läbi käia jne. Ja nad on selle kõige üle
hästi uhked.

Kuidas suhtutakse õpilastesse protestantlikust Eestist?

Kreekas olles tajud, kuidas nemad protestantidest üldse aru ei
saa. Aga meie õpetaja kutsub eestlasi „apostliteks”. Kui ta sai
teada, kui vähe on Eestis üldse kristlasi ja kui aktiivne on ateist-
lik meelsus ja kui vähe on veel ortodokse, imestas ta, kuidas me
üldse suudame. Sama ütles ta ka Kuubast pärit õpilaste kohta:
„te olete justkui apostlid”.

Kõige huvitavamad ongi uued tutvused, kõigi nende inimeste
elulugude kuulmine. Samuti andsin natuke nõu Jeruusalemma
patriarhaadi õpilastele, kus tahetakse luua oma noorteorgani-
satsiooni. Mindki kutsuti aastavahetuseks küll Jeruusalemma,
küll Serbiasse ja Moldovasse, tulevikule mõeldes võib see kõik
olla väga kasulik ka meie Kirikule. Kõigist neist praegustest
õpilastest võivad tulevikus saada nii head ikoonimaalijad kui
bütsantsi muusikud.

Küsinud Madis Kolk

Teoloogiline vestlus.

Vassilopita Eesti moodi

Preester Jüri Ilves

14. jaanuari õhtupoolikul kogunes meie Kirikukeskuse kakskümmend seitse noort Tallinnast ja Haapsalust. Põhjuseks püha Vassiliuse päe-
vaga seotud ilus koogisöömise traditsioon, mis küll Kreeka-
maalt pärit, kuid imeliselt sobiv meie Eesti Kiriku tänapäeva.
On ju meil oma püha Vassili, Saatse preestermärter, laste ja
noorte kaitsepühak.

Ühiselt saadi osa palveteenistusest Eestimaa uusmärtrite-
le, metropoliidi Vassilopitat tutvustavast jutust ning kolmest
maitsvast koogist. Ühest koogitükist leidis õnnelik Gudrun
meie Kiriku vapiga märgi. Koogisöömise kõrvale vaadati
läinudsuviste ürituste pilte ja videot palverännakust Saatsesse.
Videomaterjali oli üles võtnud Margus Lepvalts ja filmiks kok-
ku seadnud Piret Toomvap Eesti Kristlikust Televisioonist.

Spordi- ja palvelaager Aravetel

3.–5. jaanuarini toimus Aravetel juba heaks tavaks saanud
spordi- ja palvelaager. Kakskümmend spordihimulist noort
kogunes 3. jaanuari õhtuks Aravete gümnaasiumisse. Osalejaid
oli tulnud Tallinnast, Tartust, Saaremaalt ja Haapsalust. Laa-
ger avati veepühitsusega, mille järel käisime läbi kõik laagriga
seotud toad ja ruumid. Meie maitsva toidulaua eest hoolitsesid
perenaised Kristel ja Kadi. Sportliku poole eestvedajatena olid
tegevad Herik ja Tauri Tõlpt.

Laagri sportlik tegevus hõlmas korv-, jalg- ja võrkpalli, samuti
lauatennist. Et tegevus oleks tasakaalus ja mitmekesine, toi-
musid loengud ja vestlused paastu ja palve osast meie elus (isa
Aleksander Sarapik) ja mõistlikust toitumisest (Mati Timmer-
man Tallinna Issanda Muutmise kogudusest). Selgus, kui va-
lesti me tihtipeale sööme ega mõtle sellele, mida millega kokku
sünnib süüa. Kõlama jäi mõte: inimene peab kuulama oma or-
ganismi ja selle vajadusi. Päevi raamisid hommiku- ja õhtupal-
vused, kus kõik said kaasa laulda ja lugeda.

25. veebruaril tuleme kokku Tal- linnas Püha Siimeoni ja naisproh- vet Hanna kirikus, et tähistada jär- jekordset Õigeusu pühapäeva

Ajaloos tähistab see päev Kiriku võitu ikoonipurustajate üle,
noortele õigeusklikele üle maailma on see aga kokkutulemi-
se päevaks. Nii oleme ka meie seda tava järginud juba aastast
2001. Kokkutulemisi on korraldatud Tallinnas, Muhus, Tartus ja
Pärnus. Alati on arutluseks võetud ka mõni päevakohane teema.

See kord saame kokku, et vaadelda meie kirikuelu noore ini-
mese pilgu läbi. Mõtleme üheskoos, mida oleme siiani teinud,
mida ootame Kirikult ja iseendalt. Seepärast on hea, kui mõ-
tiskleme rahus juba aegsasti nende küsimuste üle.

Alustame ühise liturgiaga kell 10. Järgneb ühine armastuse
söömaag ja mõttevahetus. Meiega on ka valitseja, metropoliit
Stefanus, kes ootab meilt kirikupeana värskeid ideid.

Meie järjekordne laululaager toimub 10. märtsil Pärnus

Alustame Pärnu Issandamuutmise koguduse saalis kell 11.
1. proov lõpeb kell 14. Pärast lõunapausi jätkame kuni kella 17.
Laagri teemaks on liturgia. Õpime selle tähtsaima teenistuse
korda ja laulame läbi lihtsamad liturgia laulud. Noodimaterjali
saab osaleja endale. Oodatud on kõik, eelkõige Pärnu ja Pärnu-
maa koguduste lauljad. Osalustasu, mis sisaldab lõunat, kohvi-
pauusi ja noodimaterjali, on 50 kr.
Registreerumine aadressil: www.keskus.eaok.ee
jyri@eonl.ee kuni 3. märtsini.